

Powiatowy Program

Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie

oraz

Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie

na lata 2016-2021

Powiatu Kędzierzyńsko Kozielskiego

Opracowanie: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu

Styczeń 2016

SPIS TREŚCI

WSTĘP.....	3
1. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE	5
1.1.Rodzaje i formy przemocy w rodzinie	5
1.2.Cykl przemocy w rodzinie	10
1.3.Skutki przemocy w rodzinie	13
1.4.Przyczyny i czynniki sprzyjające powstawaniu przemocy w rodzinie	18
1.5.Stosowanie procedury Niebieskie Karty z podziałem na gminy	23
1.6.Dane z zakresu przemocy w rodzinie w powiecie kędzierzyńsko – kozielskim...	26
2. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH ORAZ ZADANIA SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH, SŁUŻB SPOŁECZNYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE	35
2.1.Akty prawne	35
2.2.Zadania samorządów terytorialnych	36
2.3.Zadania innych służb i instytucji	37
3. CELE, ZAŁOŻENIA ORAZ ADRESACI PROGRAMU	40
4. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ PROGRAMU	41
5. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU ORAZ ZASADY FINANSOWANIA I MONITOROWANIA	48
ZAKOŃCZENIE	49
BIBLIOGRAFIA	50

WSTĘP

Życie codzienne dostarcza nam wiele przykładów aktów agresji i przemocy. Powszechne jest postrzeganie przemocy w kategoriach dysfunkcjonalności relacji w rodzinie. Często nie mówi się o uprzedmiotowieniu kobiet w kontekście historycznym, społecznym czy politycznym. Przemoc w rodzinie jest uznana za naruszenie praw człowieka czyli jest przestępstwem. Genezy można upatrywać się w ukształtowaniu od wieków upośledzonej pozycji kobiet w rodzinie i społeczeństwie.

Przemoc w rodzinie jest zjawiskiem, które trwa od zawsze, nie zawsze jednak było ujawniane, był to temat tabu, a agresję między członkami rodziny uważano za coś normalnego w życiu codziennym. Zatem przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem nowo odkrytym, stała się ona po prostu nieakceptowana przez społeczeństwo.

Nikt w rodzinie nie zasługuje na przemoc. Wychowanie dziecka przez bicie i karygodne kary cielesne jest prymitywną metodą, a uczenie żony posłuszeństwa przez maltretowanie uwłacza jej godności i jest ogromnym upokorzeniem. Przemoc w rodzinie niesie za sobą ogromny ból i konsekwencje. Wynika z dysfunkcji w rodzinie, które mogą być przyczyną lub skutkiem przemocy domowej.

Próba podjęcia celowych, zamierzonych oraz jednolitych działań na rzecz zapobiegania przemocy w rodzinie w Polsce jest ustawa z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie. W ten sposób zrobiony został pierwszy krok ku podniesieniu świadomości społecznej w zakresie zwalczania zjawiska przemocy domowej.

Działaniom z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie nadano ramy prawne, podnoszące tym samym rangę zadań realizowanych przez instytucje rządowe, samorządowe i pozarządowe. Utworzenie powiatowego programu jest zadaniem własnym powiatu.

Pomimo tego, iż przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do zdiagnozowania, to zdaniem specjalistów, rozmiary i szkodliwość zjawisk związanych z przemocą w rodzinie wskazują, że jest to jeden ze szczególnie ważnych problemów społecznych w Polsce. Wymaga on podjęcia szerokiego, dobrze zorganizowanego, zaplanowanego na kilka lat programu przeciwdziałania przemocy. Realizacja programu powinna przyczynić się do poprawy bezpieczeństwa życia codziennego rodzin zamieszkujących w powiecie kędzierzyńsko – kozielskim, zintegrowania działań instytucji i wykorzystania zasobów kadrowych.

Program jest kontynuacją działań podjętych w ramach realizacji programu na lata 2011-2015. Istotnym elementem programu jest koordynacja działań podejmowanych przez Powiat na rzecz osób doświadczających przemocy oraz sprawców przemocy. Podejmowane dotychczas działania potwierdzają ich skuteczność zarówno w sferze udzielania profesjonalnej pomocy jak również w sferze działań prewencyjnych. Podstawę programu stanowi podejście interdyscyplinarne, zgodnie z którym wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów z różnych dziedzin, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji.

Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzime oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016 – 2021 powstał przy współpracy z wieloma instytucjami m.in.: Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Kędzierzynie – Koźlu, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Bierawie, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Cisku, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Pawłowiczkach, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Polskiej Cerekwi, Gminnym Ośrodkiem Pomocy Społecznej w Reńskiej Wsi, Komendą Powiatową Policji w Kędzierzynie - Koźlu, Specjalistycznym Ośrodkiem Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu, Sądem Rejonowym w Kędzierzynie – Koźlu, Prokuraturą Rejonową w Kędzierzynie – Koźlu, Publiczną Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Kędzierzynie – Koźlu, Miejskim Zarządem Oświaty i Wychowania wraz z podległymi im jednostkami oświatowymi, Powiatowym Zespołem Oświaty wraz z podległymi jej jednostkami oraz Ochroną Zdrowia, organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi. Dokonano diagnozy skali zjawiska przemocy w powiecie kędzierzyńsko - kozielskim co stanowiło podstawę do opracowania programu przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu.

1. DIAGNOZA ZJAWISKA PRZEMOCY W RODZINIE

1.1. Rodzaje i formy przemocy w rodzinie

Literatura przedmiotu wymienia pięć podstawowych rodzajów przemocy domowej, są to: przemoc fizyczna, przemoc psychiczna, przemoc seksualna, przemoc ekonomiczna oraz zaniedbanie. Ofiary przemocy domowej rzadko lub praktycznie nigdy nie doświadczają tylko jednego rodzaju przemocy. Osoba doświadczająca przemocy fizycznej, również jest krzywdzona psychicznie, kobieta gwałcona doświadcza oprócz przemocy seksualnej również przemocy psychicznej i fizycznej. Podział rodzajów przemocy jest podziałem umownym i wskazuje przemoc, która w określonej formie występuje w większym natężeniu.¹

„**Przemoc fizyczna** to każde zachowanie, którego celem jest zadanie ofierze bólu fizycznego wbrew jej woli, uszkodzenie jej ciała, pogorszenie jej zdrowia lub pozbawienie ją życia”². Przemoc fizyczna jest przemocą najłatwiej dostrzegalną, to o niej najczęściej się mówi, o niej donoszą media, sprawy dotyczące tego rodzaju przemocy najczęściej kończą się wyrokami sądowymi. Wynika to z jednego najważniejszego powodu a mianowicie: przemoc fizyczna jest najłatwiejsza do zauważenia, a co za tym idzie do udowodnienia. W jej wyniku najczęściej powstają ślady, obrażenia, siniaki, zadrapania. Jednocześnie zawsze cierpieniu fizycznemu towarzyszy cierpienie psychiczne, ból emocjonalny.³ Przemoc fizyczną w rodzinie można podzielić na czynną oraz bierną. Przemoc czynna polega na stosowaniu siły sprawcy wobec ofiary: szarpanie, popychanie, bicie np. pasem lub kablem, policzkowanie, bicie pięścią lub różnymi przedmiotami. Do tej grupy zachowań przemocowych należą również bardzo skrajne zachowania, takie jak: duszenie, przyduszanie, przypalanie papierosem, polewanie wrzątkiem lub substancjami żrącymi, użycie broni, pozostawienie w niebezpiecznym miejscu, nie udzielenie niezbędnej pomocy przy zagrożeniu życia.⁴ Bierny odłam przemocy fizycznej przejawia się poprzez konieczność obserwowania przez małżonka, partnera, dziecko agresywnych zachowań sprawcy przemocy poprzez niszczenie, demolowanie mieszkania, rzucanie różnymi rzeczami. Zachowania tego typu budzą w osobie, która jest świadkiem zdarzenia lęk przed możliwością ucierpienia. Przykładem biernej przemocy fizycznej jest np. zakaz wychodzenia z domu, zakaz mówienia, zakaz zaspokajania potrzeb fizjologicznych.⁵ Przemoc fizyczna w rodzinie może dotknąć każdego domownika, jednak dotyczy głównie kobiet i dzieci. W przypadku dzieci mówimy tylko o czterech

¹I. Pospiszyl, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994, s. 93-94.

²J. Różyńska, *Niezbędnik pracownika socjalnego. Przemoc wobec kobiet w rodzinie.*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007, s. 25.

³D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009, s. 11.

⁴L. Arias, W. Paszkiewicz, A. Wiehcieńska, *Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc*, Srowarzyszenie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008, s. 12.

⁵A. Denst – Sadura, J. Różyńska, *Niezbędnik nauczyciela. Przemoc wobec dzieci w rodzinie.*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s. 23.

rodzajach przemocy: fizycznej, psychicznej, seksualnej oraz o zaniedbaniu. Literatura oprócz wyżej wymienionych form przemocy fizycznej wymienia formy przemocy fizycznej stosowanej głównie wobec dzieci: są to klapsy i ciągnięcie za uszy.⁶ Coraz więcej badań potwierdza, że w rodzinach, w których występuje przemoc fizyczna wobec matki, występuje także przemoc fizyczna wobec dzieci. Bijący mężowie, maltretują również swoje dzieci, a bite matki chcąc odreagować, bardzo często wyładowują się na dzieciach.⁷

Formy przemocy fizycznej mogą charakteryzować się różnym stopniem wyrządzenia krzywdy. Wymienia się cztery stopnie: mniej dolegliwe, do których zalicza się niewielkie uszkodzenia zewnętrznych tkanek np. niewielkie zadrapania, drobne stłuczenia; umiarkowanie dolegliwe czyli bardziej poważne uszkodzenia skóry, poważniejsze stłuczenia, rozległe pręgi na ciele; bardzo poważne, które obejmują głębokie i rozległe uszkodzenia tkanki zewnętrznej, złamania kości, pęknięcia, zwichnięcia, uszkodzenia organów wewnętrznych. Najpoważniejszy stopień dolegliwości, który zagraża życiu to umyślne, uporczywe powodowanie obrażeń prowadzących do śmierci ofiary lub bardzo ciężkiego stanu.⁸

Gdy podejmujemy temat przemocy w rodzinie, najczęściej myślimy o przemocy fizycznej, ale to nie ten rodzaj przemocy jest najczęściej stosowany. **Przemoc psychiczna** towarzyszy wszystkim innym rodzajom przemocy. Towarzysząc przemocy fizycznej przybiera formę zastraszania i gróźb, w przemocy seksualnej upokorzenia i wstydu, w przemocy ekonomicznej poniżenia, w przypadku zaniedbania odrzucenia emocjonalnego. Są to przykładowe formy przemocy, wymiana wszystkich jest praktycznie niemożliwa ze względu na ogromną skalę szkód jakie wyrządza przemoc psychiczna w życiu człowieka, uderza w to co dla człowieka najcenniejsze – godność i poczucie wartości.⁹ Przemoc psychiczna definiowana jest jako „każde zachowanie, którego celem jest umniejszanie poczucia własnej wartości ofiary, wzbudzanie w ofierze strachu oraz pozbawienie jej poczucia bezpieczeństwa i kontroli nad własnym życiem”.¹⁰ Zatem, mówiąc o przemocy psychicznej, mamy na myśli sytuacje, w której osoba krzywdząca oddziałuje na drugą osobę poprzez użycie władzy, raniąc ją doprowadza do szkód psychologicznych w jej funkcjonowaniu.¹¹ Przemoc psychiczna, zwana również przemocą emocjonalną jest najtrudniejsza do udowodnienia. Zaczynia się niepostrzeżenie, bardzo często na początku jest ignorowana zarówno przez osoby doznające przemocy, jak i przez osoby z najbliższego otoczenia ofiary. Zaczyna się od kłótni rodzinnych, krytykowania poglądów, opinii, przekonań, religii, ignorowaniu potrzeb, zazdrości, narzucaniu swojego zdania, a kończy się na oskarżaniu, poniżaniu, wyśmiewaniu, szantażowaniu, stosowaniu gróźb.¹² Przemoc psychiczna jest także przemocą, którą najtrudniej rozpoznać nam samym jak również

⁶D. Jaszczak – Kuźmińska, *Przemoc fizyczna wobec dzieci*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009, s. 2-3.

⁷S. Kluczyńska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2008, s. 5.

⁸ D. Rode, *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2010, s. 49.

⁹L. Arias, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Godne...*, dz. cyt., s. 13.

¹⁰ J. Różyńska, *Niezbędny pracownika socjalnego...*, dz. cyt., s. 25.

¹¹ D. Jaszczak – Kuźmińska, *Przemoc psychiczna – tajemnica czterech ścian*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009, s. 2.

¹²D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007, s. 10.

świadkom przemocy, a także osobom reprezentującym instytucje pomagające w przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.¹³ Przemoc emocjonalna to nie tylko cios wymierzony bezpośrednio w ofiarę. Dzieci mogą doświadczyć tej przemocy pośrednio, np. przez zabijanie ulubionych zwierząt, niszczenie zabawek, niszczenie własności. Doświadczają utraty czegoś, co miało dla nich ogromną wartość.¹⁴

Przemoc psychiczna zawsze zawiera przymus i groźby, które powodują np. upokorzenie i poniżenie, jest najczęściej ujawniana dopiero przy zgłoszeniu przemocy fizycznej i zauważeniu jej skutków. Opisane powyżej rodzaje przemocy są ściśle związane z kolejnym rodzajem przemocy a mianowicie **przemocą seksualną**, która polega na „zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania o jej zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu, np. wymuszanie pożycia, obmacywanie, gwałt, zmuszanie do niechcianych praktyk seksualnych a także nieliczenie się z życzeniami partnera / partnerki, komentowanie szczegółów anatomicznych, ocenianie sprawności seksualnej, wyglądu itp.”¹⁵

Przemoc seksualną w rodzinie można podzielić na dwa główne rodzaje: gwałt małżeński oraz przemoc seksualna wobec dziecka. Poprzez gwałt w małżeństwie rozumiemy przemoc seksualną skierowaną w stronę kobiety. Na temat zgwałcenia mężów czy partnerów życiowych badania naukowe mówią niewiele.¹⁶ Nadużycia seksualne w małżeństwie to najczęściej gwałt oraz zmuszanie lub nakłanianie do prostytucji. Mając na uwadze kobietę jako ofiarę przemocy seksualnej, definicja tego rodzaju przemocy brzmi: „sprowadzanie kobiet do obiektu seksualnego, demonstrowanie zazdrości połączone z domniemaniem, że kobieta mogłaby spółkować z każdym, bagatelizowanie uczuć partnerki, oddzielanie seksu od uczuć, krytyka zachowań seksualnych kobiety, wulgarne obelgi, wymuszanie noszenia specyficznej bielizny lub odzieży, wymuszanie nieakceptowanych pieszczot i praktyk seksualnych, wymuszanie rozbierania się, wymuszanie pożycia seksualnego, wymuszanie seksu na oczach osób postronnych, wymuszanie seksu po pobiciu, wymuszanie seksu na osobie chorej, wymuszanie seksu z osobami trzecimi, sadystyczne formy współżycia seksualnego”.¹⁷ Do niedawna nie wspomiano o przemocy seksualnej w małżeństwie, co nie oznacza, że nie dochodziło to tego typu przypadków. Był to temat tabu i istniało przeświadczenie, że to mężczyzna decyduje o ilości i intensywności kontaktów seksualnych w związku, a kobieta tylko wypełnia swój obowiązek małżeński. Warto zwrócić uwagę na to, że wiele kobiet nadal uważa, że małżeństwo jest przyzwoleniem na wymuszanie pożycia seksualnego. Kobiety bardzo często nie zdają sobie sprawy z tego, że są pokrzywdzone przemocą seksualną i niejednokrotnie okrutnym gwałtem ze strony swojego męża lub partnera życiowego. Uświadamiają sobie to dopiero szukając pomocy dla rozpadającego się małżeństwa, kiedy trafią do psychologa czy terapeuty.¹⁸ Zostały wyodrębnione trzy rodzaje

¹³L. Arias, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Godne...*, dz. cyt., s. 13.

¹⁴M. Herbert, *Kiedy dziecko i jego rodzice potrzebują pomocy*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007, s. 46.

¹⁵M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa PoMoc. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2008, s. 14.

¹⁶I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 69.

¹⁷D. Rode, *Psychologiczne...*, dz. cyt., s. 53.

¹⁸I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 74.

gwałtu małżeńskiego. Pierwszy z nich to gwałt agresywny, zwany inaczej gwałtem z pobiciem. Jest on wynikiem ogólnej agresywności partnera. Kobiety są wtedy również narażone na skierowaną wobec nich przemoc fizyczną np. bicie, szarpanie, ciągnięcie za włosy, a także są sponiewierane psychicznie. Drugi rodzaj gwałtu małżeńskiego to gwałt nieagresywny, który nie jest związany z maltretowaniem fizycznym. Może dotyczyć wzajemnych rozbieżności związanych z seksem, różnicy zdań co do ilości i częstotliwości kontaktów seksualnych. Trzeci rodzaj to gwałt obsesyjny, który może wiązać się również z pobiciem. Charakteryzuje się dziwnymi upodobaniami seksualnymi oraz obsesjami, które uwidaczniają się tylko w seksualnej sferze życia sprawcy.¹⁹

Gdy podejmujemy temat przemocy seksualnej względem dzieci niejedną osobę przechodzą dreszcze, ponieważ jest to temat niezwykle czuły. Doświadczenie kliniczne pokazują nam, że nie ma takiej przeszkody, która chroniłaby człowieka przed przemocą seksualną. Sprawcy nie przeszkadza ani wiek, ani choroba, ani pokrewieństwo, a tym bardziej niechęć czy brak zgody. Najlepszym tego przykładem jest wykorzystywanie seksualne dzieci.²⁰ Przemoc seksualna wobec dzieci a konkretniej wykorzystywanie seksualne definiowane jest jako „każde zachowanie osoby dorosłej, w szczególności rodzica lub opiekuna, które prowadzi do seksualnego zaspokojenia osoby dorosłej kosztem dziecka”²¹. Przemoc seksualna pokazuje dziecku świat nieadekwatny do etapu jego rozwoju, pokazuje działania, których dziecko nie rozumie i nie jest w stanie zaakceptować. Działania te poważnie naruszają normy społeczne, moralne i prawne. Najczęściej wykorzystywania seksualnego dzieci dopuszczają się osoby z rodziny: ojcowie, matki, dziadkowie, wujkowie, kuzyni, bracia. Wobec tego, są to zachowania kazirodcze, które nadal bardzo często są tematem tabu w naszym społeczeństwie.²² Kazirodztwo wobec dziecka uważane jest za czyn pedofilny. Czyny seksualne ze strony osób spokrewnionych są dla dzieci bardziej bolesne niż konsekwencje tego czynu ze strony innej osoby. Jest tak ze względu na więzi, które łączą sprawcę i ofiarę, a także przez fakt zależności dziecka od np. krzywdzącego rodzica, gdzie dziecko nie ma dużej możliwości ucieczki od sytuacji trudnej i obrony przed sprawcą. Sprawca natomiast, mając poczucie władzy rodzicielskiej dysponuje większą swobodą działania, ma większy dostęp do swojej ofiary. Wykorzystanie seksualne dziecka w rodzinie zazwyczaj ma charakter długotrwały i systematyczny.²³ Przemoc seksualną wobec dzieci można podzielić na trzy rodzaje zachowań przemocowych. Pierwszą grupę tworzą zachowanie, które są pozbawione kontaktu fizycznego. Zaliczamy do niej rozmowy prowadzone z dzieckiem, które dotyczą tematu seksu, celowe wyrażanie swoich poglądów seksualnych przy dziecku, opowiadanie dziecku o swoim życiu seksualnym; ekshibicjonizm czyli obnażanie się przy dziecku, masturbowanie; podglądactwo czyli oglądanie dziecka podczas przebierania lub kąpieli; pokazywanie dziecku, zdjęć i filmów pornograficznych; robienie dziecku zdjęć pornograficznych. Drugą grupę aktów seksualnych wobec dziecka tworzą czyny skupione na fizycznym kontakcie, są to: petting, czyli pobudzanie przez dotykanie intymnych części ciała dziecka oraz praktyki masturbacyjne. Ostatni typ zachowań

¹⁹D. Rode, *Psychologiczne...*, dz. cyt., s. 55.

²⁰I. Pospizyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 108.

²¹A. Denst – Sadura, J. Różyńska, *Niezbędnik nauczyciela...*, s. 23

²²Tamże, s. 25.

²³S. Kluczyńska, *Przemoc seksualna wobec dzieci*, „Niebieska Linia” 2002, nr 3, s. 4.

to zmuszanie dziecka do stosunku seksualnego lub innych form współżycia, ten typ zachowań nosi znamiona gwałtu.²⁴

Kolejnym rodzajem przemocy domowej jest **przemoc ekonomiczna**. Jest to „każde zachowanie, którego celem jest ekonomiczne uzależnienie ofiary od sprawcy”.²⁵ Przemoc ekonomiczna w rodzinie występuje zazwyczaj między małżonkami czy partnerami i jest najprostszą drogą do stworzenia ofierze przemocy całkowitej zależności od sprawcy którym jest zazwyczaj partner życiowy. Ta forma przemocy jest ściśle związana z przemocą psychiczną, ponieważ oprócz niezaspokajania podstawowych potrzeb bytowych, niesie ze sobą również upokorzenie oraz pozbawienie wartości i godności.²⁶ Wiele publikacji nie wymienia przemocy ekonomicznej jako odrębnego rodzaju, bardzo często jest uważana za element przemocy psychicznej. Jednak spełnia ona kryteria przemocy, jest działaniem zamierzonym, wykorzystującym nierówność sił między partnerami, w tym przypadku dysproporcji pod względem materialnym. Oprócz wymienionych powyżej szkód psychicznych może również wyrządzać szkody fizyczne, np. niedożywienie, zły stan zdrowia, który jest spowodowany celowym ograniczeniem dostępu do środków finansowych na leczenie.²⁷

Najczęściej spotykanymi formami przemocy ekonomicznej w rodzinie jest zabieranie zarobionych pieniędzy czy kart bankowych, zakazywanie podjęcia pracy, zmuszanie do podjęcia pracy, niezaspokajanie podstawowych potrzeb życiowych poprzez odmawianie pieniędzy na utrzymanie domu czy kontrolowanie wydatków, niszczenie własności, sprzedawanie wspólnych rzeczy partnerów lub rzeczy osobistych osoby pokrzywdzonej, zaciąganie pożyczek bez zgody partnerki, zmuszanie do spłacania kredytów lub pożyczek, niepłacenie wspólnych opłat, odmawianie płacenia alimentów, dysponowanie środkami ze wspólnego konta bez porozumienia z partnerką.²⁸ Powyższe przykłady pokazują, że przemoc ekonomiczna występuje wtedy kiedy sprawca poprzez wartości materialne chce sprawować władzę i kontrolę nad osobą i w ten sposób sobie ją podporządkować. Kobiety, które nie pracują zawodowo i są na utrzymaniu męża najczęściej zajmują się domem, wychowują dzieci, bardzo często uważają, że mąż ma prawo kontrolować na co wydawane są pieniądze, że ma prawo sam nimi dysponować, ponieważ to on je zarobił.²⁹ Trudna sytuacja dla kobiety jest również wtedy gdy partner nie pracuje, ale chce kontrolować wydatki, odbiera zarobione pieniądze czy nawet zaciąga kredyty wykorzystując w ten sposób zaradność ekonomiczną partnerki i skazuje ją na spłacanie zobowiązań finansowych.³⁰

Piątym rodzajem przemocy domowej jest **zaniedbanie**, ta forma przemocy jest zazwyczaj stosowana przez rodziców wobec dzieci. Charakteryzuje się nie zaspokajaniem podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych dzieci, obejmuje sferę fizyczną jak i

²⁴A. Denst – Sadura, J. Różyńska, *Niezbędnik nauczyciela...*, dz. cyt., s. 24-25.

²⁵U. Nowakowska, *Niezbędnik sędziego. Przemoc wobec kobiet w rodzinie.*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s. 23.

²⁶D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć...*, dz. cyt., s. 11.

²⁷D. Jaszczak – Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie – przemoc ekonomiczna*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2012, s. 2.

²⁸L. Tomaszewska, *Niezbędnik policjanta. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007, s. 26.

²⁹E. Lisowska, *Przemoc ekonomiczna – geneza, definicje, wyniki badań*, „Niebieska Linia” 2014, nr 3, s. 11.

³⁰Tenże, *Przemoc ekonomiczna wobec kobiet*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013, s. 11.

psychiczną dziecka.³¹ Zaniedbanie dziecka może mieć formę: niezaspokajania podstawowych potrzeb materialnych, niedożywienia, ubierania nieodpowiednio do pory roku i warunków atmosferycznych, nieleczenie chorób, nie podawanie leków, nie dbanie o higienę dziecka, brak odpowiedniego nadzoru i opieki. Zaniedbanie dziecka nie musi wiązać się z niskim statusem materialnym rodziny, zdarza się również w rodzinach dobrze sytuowanych.³² Fakt, że dziecko jest głodne może świadczyć zarówno o tym, że rodzina żyje w biedzie i nie ma pieniędzy na jedzenie czyli zaniedbuje dziecko nieświadomie, jak i o tym, że rodzina żyje dostatnio ale rodzice nie interesują się dzieckiem. Drugi przypadek jest przykładem zaniedbania celowego, umyślnego.³³ Warto również wspomnieć o zaniedbaniu emocjonalnym. Ten rodzaj przemocy ze strony rodziców wiąże się z odrzuceniem emocjonalnym. Charakteryzuje się odrzuceniem dziecka, brakiem zainteresowania tym czym się dziecko zajmuje, co robi, jakie ma hobby, co je interesuje, a gdy dziecko jest starsze to gdzie spędza czas i z kim, jak się uczy itd. Rodzic zaniedbujący emocjonalnie pozbawia swoje dziecko bliskości fizycznej, poczucia bycia kochanym, szanowanym.³⁴ Szczególnie bolesne dla dziecka jest ignorowanie, nie zwracanie na niego uwagi, nieinteresowanie się jego problemami, uczuciami. Do zaniedbania emocjonalnego bardzo często dochodzi w rodzinach, w których rodzice są poświęceni pracy i nieświadomie zaniedbują emocjonalnie swoje dziecko, a także w rodzinach, w których panuje przemoc fizyczna i towarzysząca jej przemoc psychiczna.³⁵ Możemy wyróżnić jeszcze jedną formę zaniedbania dziecka, jest to zaniedbanie prenatalne. Ta specyficzna forma zaniedbania odnosi się do jeszcze nie narodzonego dziecka. Zaniedbanie prenatalne występuje w sytuacjach gdy matka nie dba o swoje zdrowie w okresie ciąży, przyjmuje środki odurzające, pije alkohol, nie poddaje się kontrolnym badaniom lekarskim.³⁶

Nie dbanie o dziecko czy odrzucenie go emocjonalnie wpływa na psychikę dziecka tak samo jak wyzywanie, krytykowanie, poniżanie czy ośmieszanie. Zatem zaniedbanie oraz zaniedbanie emocjonalne dziecka można śmiało uznać za przemoc psychiczną.

1.2. Cykl przemocy w rodzinie

Przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem jednorazowym, zwykle powtarza się, bardzo często ma długą historię. Cykl przemocy domowej opisała amerykańska psycholog Leonora Walker, która wiele lat pracowała z kobietami pokrzywdzonymi przemocą domową. Walker badając kobiety doznające przemocy w rodzinie zauważyła, że przemoc ze strony partnera zazwyczaj się powtarzała, tylko w nielicznych przypadkach była jednorazowa. Zauważyła, że przemoc powtarza się w bardzo charakterystycznym schemacie, zjawisko to zostało nazwane „cyklem przemocy” ponieważ powtarza się w cyklicznych zachowaniach, które powtarzają się na przestrzeni kilku, a czasem kilkunastu lat. Cykl przemocy składa się z trzech faz, które

³¹ S. Kawula, J. Brągiel, A. Janke, *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007, s. 286.

³² D. Jaszczak – Kuźmińska, *Przemoc w rodzinie – przemoc ekonomiczna*, dz. cyt., s. 7.

³³ I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 114.

³⁴ K. Michalska, *Przemoc w rodzinie. Zaniedbanie*, Wydawnictwo Edukacyjne PAMPEDIA, Warszawa 2012, s. 5.

³⁵ A. Denst – Sadura, J. Różyńska, *Niezbędnik nauczyciela...*, dz. cyt., s. 28.

³⁶ A. Grabowiec, *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2011, s. 34.

cyklicznie następują po sobie, w mianowicie:

- fazanarastającego napięcia;
- fazagwałtownej przemocy;
- fazamiodowegomiesiąca.³⁷

Faza narastającego napięcia jest początkiem cyklu przemocy. Bardzo często nazywana jest przez osoby doznające przemocy mianem ciszy przed burzą. Na pierwszy rzut oka wydaje się, że w związku wszystko jest w porządku, ale zaczyna wzrastać napięcie między sprawcą i ofiarą. Sprawca coraz częściej staje się rozdrażniony, poirytowany, bardzo łatwo wpada w złość, ma ciągle pretensje do partnerki. Każdy drobiazg, błahy powód może prowadzić do sytuacji konfliktowych. Sprawca przemocy staje się patologicznie zazdrosny, kontroluje partnerkę, robi wyrzuty bez konkretnych powodów.³⁸ Sprawca kontroluje także pozostałych członków rodziny, np. dzieci. Ogranicza im swobodę, kontroluje, bardzo często poniża, krytykuje, upokarza, zastrasza.³⁹ Partner celowo wywołuje kłótnie, nie panuje nad swoimi emocjami, przerzuca odpowiedzialność na partnerkę, obwinia ją o wszystko. Sprawcy, którzy są uzależnieni zaczynają w tej fazie cyklu spożywać większe ilości alkoholu czy narkotyków. W tym etapie cyklu może dochodzić już do mniejszych aktów przemocy fizycznej.⁴⁰ Osoba pokrzywdzona stara się opanować sytuację, spełnia wszystkie zachcianki sprawcy, skrupulatnie wywiązuje się z obowiązków, stara się niczym nie denerwować sprawcy aby nie dawać mu powodów do wszczęcia awantury. Ofiara zaczyna przeproszać sprawcę, bierze na siebie odpowiedzialność i winę za złe relacje partnerskie. Osoba pokrzywdzona zaczyna usprawiedliwiać sprawcę i szuka winy w sobie, zastanawia się co jeszcze może zrobić aby poprawić relacje, załagodzić sytuację, nie dopuścić do wybuchu agresji, uchronić dzieci przed skrzywdzeniem. Ofiara tłumaczy sobie powody przez które partner zachowuje się agresywnie.⁴¹ Kobiety pokrzywdzone przemocą są cały czas w stanie napięcia, są czujne, przez co bardzo często zdarza się, że mają problemy psychosomatyczne. Są to dolegliwości cielesne takie jak: ból głowy, żołądka, brzucha, cierpią na bezsenność, nie mają apetytu, mają zaburzenia w rytmie oddychania.⁴² Kobiety stają się przygnębione, apatyczne, tracą energię do życia, są nerwowe i niespokojne. Jest to spowodowane narastającym napięciem, które w pewnym momencie staje się nie do wytrzymania.⁴³ Zdarza się, że osoba uzna, że schodzenie z drogi sprawcy, unikanie go, przebywanie w innym pomieszczeniu jest dobrą metodą na uniknięcie awantury i wybuchów agresji. Sprawca jednak odbiera to w zupełnie odwrotny sposób i staje się to właściwie przyczyną złości.⁴⁴ Faza narastającego napięcia jest często momentem kiedy ofiara przemocy zaczyna szukać pomocy u rodziny, przyjaciół czy instytucji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie.⁴⁵ Pomimo ciągłych przeprosin ze strony osoby pokrzywdzonej, ciągłej próby załagodzenia konfliktów,

³⁷D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 15.

³⁸J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora. Przemoc wobec kobiet w rodzinie.*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2009, s. 30.

³⁹M. Zajac, *Procedura „Niebieskie Karty”*. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie, PRESSCOM, Wrocław 2012, s. 16.

⁴⁰J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 30.

⁴¹M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 56.

⁴²J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 31.

⁴³M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 57.

⁴⁴D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 16.

⁴⁵J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 31.

uszcześliwiania sprawcy i zaspokajanie jego potrzeb, poprawa nie nadchodzi a konflikt przeradza się w agresję, która jest nieodłącznym elementem drugiej fazy cyklu przemocy w rodzinie a konkretnie fazy ostrej przemocy.⁴⁶

W drugiej fazie cyklu przemocy domowej, fazie ostrej przemocy następuje wybuch emocji, agresji sprawcy, który z normalnego człowieka zmienia się w kata i nie zwraca uwagi na to, że krzywdzi innych.⁴⁷ Jest to faza, w której partner staje się bardzo agresywny, gwałtowny, wpada w szal i wyładowuje się na partnerce. W fazie ostrej przemocy występują zachowania, które mogą zagrażać życiu i zdrowiu osoby krzywdzonej. Występuje przemoc gorąca, czyli gwałtowny wybuch tłumionych uczuć, wściekłości, frustracji, powoduje to agresywne zachowania.⁴⁸ Wybuch złości sprawcy jest zazwyczaj nieadekwatny do przyczyn jakie podaje sprawca. Przyczyną jest zazwyczaj błahostka.⁴⁹ Zdarza się, że kobieta nie mogąc dłużej wytrzymać narastającego napięcia sama prowokuje sprawcę aby nie żyć dłużej w poczuciu strachu i zagrożenia i „mieć to już za sobą”. W trakcie ataku ofiara robi wszystko aby chronić siebie, czasem również dzieci i uspokoić partnera.⁵⁰ Faza ostrej przemocy trwa zazwyczaj od 2 do 48 godzin. Wybuchy agresji w tej fazie objawiają się ogromną brutalnością: bicie pięściami, kopanie, uderzanie przedmiotami, grożenie bronią, duszenie i inne formy przemocy fizycznej. Występuje również silne natężenie agresji słownej.⁵¹ Zdarza się, że sprawca jest brutalny do tego stopnia, że kobieta traci przytomność, ma połamane kości, wybite zęby, wstrząs mózgu. Faza gwałtownej przemocy oznacza dla kobiety walkę o życie.⁵² Po zakończeniu fali przemocy ofiara jest w szoku, czyje się bezradna i upokorzona. Zdarza się, że po aktach ostrej przemocy kobieta decyduje się zrobić coś ze swoim życiem, szuka pomocy wzywając policję, ujawnia sytuację przed rodziną a nawet decyduje się na rozstanie i wyprowadzenie z domu.⁵³ Częściej niestety bywa tak, że kobieta nie decyduje się na wezwanie pomocy, ponieważ boi się, że partner znowu wyładowuje swoją złość na niej lub czuje wstyd przed innymi ludźmi i chce jak najszybciej zapomnieć o zaistniałej sytuacji. Nie chce przechodzić przez to jeszcze raz w obecności pracowników różnych instytucji, którzy są obcymi osobami.⁵⁴ Po aktach przemocy partner – sprawca zaczyna zdawać sobie sprawę z tego co zrobił, z krzywdy którą wyrządził swojej żonie lub partnerce. Zaczyna próbować naprawiać swoje winy i błędy, przeprasza. W ten sposób zaczyna się kolejna, trzecia faza cyklu przemocy domowej – faza miodowego miesiąca.⁵⁵

Faza miodowego miesiąca charakteryzuje się zadośćuczynieniem ze strony sprawcy. Konsekwencje jakie nad nim ciążyą, rozwód, ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej, sprawa karna powodują, że sprawca okazuje skruchę, chce naprawić relacje rodzinne, małżeńskie, angażuje się w naprawianie szkód, przyrzeka poprawę swojego zachowania, składa obietnice. Również usprawiedliwia swoje postępowanie np. problemami

⁴⁶M. Zając, *Procedura...*, dz. cyt., s. 16.

⁴⁷H. Sasal, *Niebieskie Karty. Przewodnik do procedury interwencji Policji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 1998, s. 25

⁴⁸J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 31.

⁴⁹D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 16.

⁵⁰M. Zając, *Procedura...*, dz. cyt., s. 16.

⁵¹M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 57.

⁵²J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 31.

⁵³D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 16.

⁵⁴M. Zając, *Procedura...*, dz. cyt., s. 16.

⁵⁵D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Zrozumieć...*, dz. cyt., s. 22.

w pracy czy za dużą dawką wypitego alkoholu.⁵⁶ W fazie miodowego miesiąca sprawca oprócz poprawy swojego zachowania, czyni ofiarę odpowiedzialną za dalsze losy ich związku np. prosi o nową szansę mówiąc, że wszystko się zmieni, ale ona musi do niego wrócić. Ofiara wierząc w słowa i w chęć poprawy partnera daje mu kolejną szansę, wycofuje się z prób poszukiwania pomocy dla siebie.⁵⁷ Sprawca przynosi prezenty, okazuje uczucia, miłość, zachowuje się tak jakby przemoc w ich związku nigdy nie istniała. Dzięki takiemu zachowaniu partnera kobieta zaczyna wierzyć, że partner się zmienił, że żałuje swojego zachowania i już nigdy jej nie skrzywdzi, nie obrazi, nie uderzy, zaczyna wierzyć, że akt przemocy był tylko jednorazowym incydentem. Spełniają się jej marzenia o cudownej miłości, odczuwa bliskość, miłość, zaczyna się między nimi układać, jest znowu tak jak na początku znajomości, tak jak świeżo po ślubie (stąd nazwa fazy miodowego miesiąca). Faza miodowego miesiąca daje kobiecie złudzoną nadzieję. Myśl, że będzie dobrze, często jest dla niej ostatnią deską ratunku. Skrucha sprawcy sprawia, że kobieta przywiązuje się jeszcze bardziej do partnera.⁵⁸ Z czasem okres miodowego miesiąca mija, zatacza krąg i pojawia się pierwsza faza cyklu przemocy domowej – faza narastającego napięcia. Faza miodowego miesiąca jest momentem, który jest ważny w podjęciu decyzji przez kobietę czy odejść od partnera czy zostać w toksycznym związku.⁵⁹ Ta faza jest także znacząca dla sprawcy, jeśli w tym momencie nie podejmie terapii lub nie skorzysta ze specjalistycznej pomocy dla sprawców przemocy w rodzinie, która przerwie cykl przemocy, to przemoc będzie się z pewnością cyklicznie powtarzać.⁶⁰ Faza miodowego miesiąca niesie ze sobą wielkie zagrożenie, bowiem kiedy się skończy i rozpocznie się nowy cykl to będzie on gwałtowniejszy. Cykle przemocy mogą trwać wiele lat, ale z czasem skracają się fazy miodowego miesiąca, aż do ich całkowitego zniknięcia. Wydłużają się dwie pozostałe fazy, faza narastającego napięcia i faza gwałtownej przemocy i przebiegają bardziej dramatycznie.⁶¹ Doświadczenie uczy sprawców, że groźby ofiary o odejściu, rozwodzie itd. są nie realizowane i przez to nie musi się starać. U sprawcy wzrasta poczucie, że nic mu nie grozi, czuje się bezkarny, natomiast ofiara pogrąża się w coraz większej bezradności, w poczuciu winy, bezsilności. Faza miodowego miesiąca z czasem znika całkowicie i pozostają tylko dwie poprzedzające ją fazy, które nadal występują cyklicznie.

1.3. Skutki przemocy w rodzinie

Wyobrażając sobie bezpośrednią reakcję osoby doświadczającej przemocy widzimy ból, krzyk, upokorzenie, ucieczkę z domu, szukanie pomocy u bliskich lub w różnorodnych instytucjach. O ile reakcja na przemoc wydaje się być stosunkowo łatwa do przewidzenia, o tyle odpowiedź na pytanie co kobieta – ofiara przemocy stara się zrobić aby przemoc więcej się nie powtórzyła, nie jest już tak oczywista.⁶² Bardzo często kobieta nie robi nic konkretnego co mogłoby pomóc jej w zaprzestaniu przemocy. Sprawca obiecuje poprawę i

⁵⁶ Tenże, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 17.

⁵⁷ Tenże, *Zrozumieć...*, dz. cyt., s. 23.

⁵⁸ J. Konarkowski (red.), *Niezbędnik kuratora...*, dz. cyt., s. 32.

⁵⁹ M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 58.

⁶⁰ M. Zając, *Procedura...*, dz. cyt., s. 16.

⁶¹ M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 58.

⁶² I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 178.

następuje opisany w powyższym podrozdziale miodowy miesiąc. Kobiety maltretowane są spostrzegane w społeczeństwie jako histeryczki, hipochondryczki, masochistki czy czasem nawet jako „ofiary losu”. Przyczyny przemocy są szukane w kobiecie i w jej sposobie zachowania, który wykazuje bierność, niezdecydowanie, obwinianie siebie, usprawiedliwianie partnera. Pomimo długotrwałej przemocy ze strony partnera kobieta nadal tkwi w związku.⁶³ Jeżeli kobieta nie zdecyduje się w odpowiednim momencie odejść od sprawcy, to po pewnym czasie tworzą się specyficzne postawy zależności od sprawcy, które są skutkiem stosowania przemocy.⁶⁴

Skutki przemocy domowej to nie tylko siniaki, uszkodzenia ciała, połamane kości, wybite zęby, wyrwane włosy. Oprócz skutków widocznych gołym okiem czyli fizycznych są również skutki psychiczne, które są dużo bardziej szkodliwe.⁶⁵ Aby móc zrozumieć ofiarę przemocy i jej zachowanie należy poznać mechanizmy, które są skutkami przemocy. Mechanizmy te powodują, że kobiety maltretowane pozostają w toksycznych związkach, nadal przyzwalając na krzywdzenie, nie mając siły na zmianę sytuacji. Skutkami stosowania przemocy są:

- syndrom wyuczonej bezradności;
- syndrom sztokholmski;
- zespół stresu pourazowego.⁶⁶

Pojęcie wyuczonej bezradności wprowadziła do psychologii Leonore Walker. Odkrywcą koncepcji jest Martin Seligman, który przeprowadził eksperyment na zwierzętach. Badał zdolność unikania wstrząsów elektrycznych przez psy. Eksperyment wykazał, że zwierzęta, które miały możliwość ucieczki przed wstrząsem elektrycznym bardzo szybko opanowały tę umiejętność uciekając do innej klatki, natomiast te zwierzęta, które nauczono, że nie ma pola ucieczki, były bezradne i poddawały się torturom nawet gdy była możliwość ich uniknięcia.⁶⁷ Leonore Walker porównała zachowanie kobiet maltretowanych do zachowania psów, na których był dokonywany eksperyment. Z upływem czasu psy nauczyły się bezradności, kiedy nadarzała się możliwość ucieczki, nie korzystały z niej i dalej poddawały się cierpieniu. Reakcja ta jest podobna do zachowań kobiet długotrwale maltretowanych. Leonore Walker w swoich badaniach udowodniła, że kobiety mimo wytłumaczenia im i zrozumienia przez nie jak działa mechanizm wyuczonej bezradności nadal nie potrafiły przerwać doznawanych tortur. Próbowaly jedynie różnych sposobów złagodzenia doznawanych dolegliwości.⁶⁸

Syndrom wyuczonej bezradności zawiera dwie fazy. Pierwsza to faza buntu. W tym czasie zauważalne są próby podjęcia działań mających na celu zaprzestanie doznawania przemocy. Kobieta podejmuje ucieczkę, może straszyć odejściem, a nawet mogą zdarzyć się incydenty wzajemnego pobicia. W tej fazie kobieta podejmuje próby zaprzestania przemocy,

⁶³W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000, s. 21.

⁶⁴I. Pospizyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 184.

⁶⁵L. Tomaszewska, *Niezbędny prokurator. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007, s. 21.

⁶⁶D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 19.

⁶⁷I. Pospizyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 190.

⁶⁸A. Olszewska, U. Zielińska, *Psychomanipulacja. Metody i techniki*, Wydawnictwo ASTRUM, Wrocław 2006, s. 90.

broni się. Kiedy przekonuje się, że jej działania stają się nieskuteczne, odczuwa bezsilność, rodzi się w niej poczucie, że tak już musi zostać.⁶⁹ Ofiara przemocy nabiera przekonania, że cokolwiek by zrobiła i tak jej sytuacja pozostanie bez zmiany. Wyuczona bezradność jest poddaniem się wynikającym z tego, że każda próba zaprzestania przemocy i tak nie miała żadnego znaczenia. Pomimo tego, że osoby doznające przemocy mają możliwość unikania zachowań agresywnych ze strony sprawcy to i tak tego nie robią i pozostają w krzywdzącym związku. W ten sposób kobiety maltretowane zaczynają „uczyć się” doznawania przemocy.⁷⁰ Ofiara przemocy ma poczucie tego, że jest krzywdzona, maltretowana, źle traktowana, ale mimo wszystko nie jest w stanie zmobilizować się do podjęcia działania.⁷¹

Rozwój syndromu wyuczonej bezradności może rozwijać się kilka lat, a nawet może mieć swój załazek w dzieciństwie. Czynniki wysokiego ryzyka z okresu dzieciństwa są: przemoc fizyczna, molestowanie seksualne, gwałt, utrata rodzica na skutek śmierci, rozwód rodziców. Już wtedy dziecko poddaje się widząc, że nie ma wpływu na to jak się potoczy jego życie. Inne czynniki, które wpływają na rozwój tego syndromu są czynnikami wynikającymi ze związków partnerskich, są to np.: powtarzalność przemocy, długość trwania w przemocowych związkach, patologiczna zazdrość partnera, skłonność partnera do izolowania ofiary, napaści seksualne, groźby zabójstwa, okrucieństwo wobec innych ludzi. Kumulacja kilku niekorzystnych doświadczeń daje podłoże do rozwinięcia się syndromu wyuczonej bezradności.⁷² Wyuczona bezradność niesie za sobą bardzo przykre konsekwencje. Mimo tego, że kobieta odczuwa lęk, to i tak jest bierna, poddaje się dobrowolnie przemocy, wierząc w to, że może kiedyś sprawca sam przestanie. Przez zmniejszoną motywację do reagowania, a może nawet jej brak, kobieta staje się zrezygnowana, odczuwa lęk, apatię.⁷³ Często ludzie nie rozumieją dlaczego kobieta nie broni się, nie reaguje, nie szuka pomocy, wycofuje oskarżenia. Dzieje się tak dlatego, że kobiety doświadczające długotrwałej przemocy po prostu straciły nadzieję w to, że ktoś im może pomóc, obawiają się, że będzie jeszcze gorzej, boją się, że nikt im nie uwierzy. Nierzadko kobiety chorują na depresję przez obwinianie siebie za wszystkie negatywne zdarzenia ze swojego życia.⁷⁴ Reakcje urazowe pojawiają się wtedy, gdy podjęcie jakiegokolwiek działania jest niemożliwe. Kiedy szansa na ucieczkę jest minimalna, wtedy system samoobronny organizmu ulega przeciążeniu i dezorganizacji. Trauma powoduje głębokie zmiany w funkcjonowaniu organizmu.⁷⁵

Syndrom sztokholmski to kolejny skutek przemocy, który chcę przedstawić. Termin syndrom sztokholmski wzięł swoją nazwę od wydarzeń, które miały miejsce w Sztokholmie w 1973r., kiedy to dwóch mężczyzn napadających na bank wzięło zakładników, których przetrzymywali przez sześć dni. Gdy przybyła ekipa ratunkowa, zakładnicy nie wykazali żadnej chęci współpracy, bronili porywacz zamiast domagać się sprawiedliwości. Syndrom ten jest walką o przetrwanie, o życie i „patologiczną wdzięcznością” za to co sprawca mógł zrobić, ale w rezultacie się powstrzymał. Syndrom sztokholmski pojawia się w sytuacjach

⁶⁹I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 189.

⁷⁰M. Lakowska, W. Paszkiewicz, A. Wiechcińska, *Wyprawa...*, dz. cyt., s. 62.

⁷¹D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 20.

⁷²I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 192.

⁷³L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 42.

⁷⁴I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 191.

⁷⁵J. Herman, *Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003, s. 45.

skrajnych, traumatycznych, takich jak porwanie, uwięzienie. Objawia się u członków sekt, jeńców wojennych, ale również w związkach partnerskich, które są oparte na znaczącej dominacji jednego z partnerów.⁷⁶ Aby zaistniał syndrom sztokholmski, muszą wystąpić pewne warunki: ofiara spostrzega, że jej życie jest zależne od sprawcy; nie widzi możliwości ucieczki; czasem dostrzegalna jest uprzejmość ze strony sprawcy; ofiara jest odizolowana od społeczeństwa. Ofiara identyfikuje się ze sprawcą, staje po jego stronie, podporządkowuje się jego woli. Nie jest to jednak wolna decyzja ofiary, jest to bezpośredni skutek przemocy.⁷⁷

W toksycznych związkach, w których występuje przemoc, syndrom sztokholmski charakteryzuje się wdzięcznością ofiary wobec sprawcy za drobne okazy przyjaźni, za „miodowe miesiące”, za chwile spokoju, a czasem nawet za to, że żyją.⁷⁸ Sprawca za swój główny cel ma obrane zniewolenie ofiary, sprawowanie nad nią kontroli w każdym aspekcie życia.⁷⁹ Sprawca zapewnia swoją partnerkę, że tylko współpraca sprawi, że ich związek przetrwa i tylko wtedy ofiara będzie bezpieczna. Ma to na celu sprawienie, że partnerka nigdy nie opuści swojego męża czy partnera. Osoba stosująca przemoc może również opowiadać o swoich wcześniejszych związkach podkreślając, że zawsze zemsta spotykała osobę, która go opuściła. Sprawca co jakiś czas przejawia pozytywne zachowania, kupuje kwiaty, zaprasza na kolację, okazuje uczucia. Pokazuje w ten sposób, że nie jest złym człowiekiem. Ofiara ma być po prostu uległa i posłuszna.⁸⁰ Jednak zwykła uległość nie do końca satysfakcjonuje sprawcę, potrzebuje on jeszcze afirmacji, usprawiedliwiania przez ofiarę jego złego zachowania. Musi odczuwać, że ofiara go rozumie, współczuje mu. Decyzje podejmowane przez ofiarę są podyktowane perspektywą sprawcy. Kobieta boi się zrobić cokolwiek co mogłoby wywołać złość i gniew ze strony sprawcy. Dlatego cały czas robi wszystko aby zachowywać się jak sprzymierzeniec, broni swojego oprawcy, usprawiedliwia.⁸¹ Zdarza się też tak, że sprawca izoluje swoją ofiarę od członków rodziny, przyjaciół, którzy mogliby jej pomóc wyjść z patologicznego związku. Ofiara woli zerwać kontakt z najbliższymi niż wywołać złość u partnera. Kiedy osoba pokrzywdzona próbuje się uwolnić, wtedy partner straszy ją np. popełnieniem samobójstwa, okaleczeniem się, zabranieniem dzieci, podpaleniem domu, a czasem nawet grozi kobiecie śmiercią. Sprawca odcina ofiarę od wszelkich dóbr, od rodziny, od pieniędzy, więc kobieta wie, że nawet gdyby chciała to nie ma gdzie się udać i za co. Jest świadoma, że gdy będzie posłuszna, wtedy on też będzie dla niej dobry.⁸² Kobieta maltretowana musi cały czas używać odpowiedniej strategii aby przetrwać, wykorzystywać wszystkie elementy, które jej w tym pomogą.⁸³

Wydarzenia traumatyczne w życiu osoby doświadczającej przemocy powodują ogromne szkody w sferze psychicznej osoby. Świat przestaje być bezpiecznym miejscem dla ofiary, wydarzenia przemocowe są nieprzewidywalne, kobieta pokrzywdzona nie ma na nie wpływu. Przeżycia traumatyczne wywierają ogromny wpływ na życie ofiary.⁸⁴ U kobiet, które

⁷⁶A. Błoch – Gnych, *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*, „Niebieska Linia” 2010, nr 6, s. 15.

⁷⁷L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 40.

⁷⁸D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 23.

⁷⁹L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 40.

⁸⁰A. Błoch – Gnych, *Syndrom...*, dz. cyt., s. 16.

⁸¹L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 40.

⁸²A. Błoch – Gnych, *Syndrom...*, dz. cyt., s. 16.

⁸³I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 198.

⁸⁴W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 22

doświadczają długoletniej przemocy domowej, bardzo często dochodzi do wykształcenia się zespołu stresu pourazowego (PTSD).⁸⁵ Zespół stresu pourazowego jest zaburzeniem lękowym, występuje u ofiar gwałtów, wojen, klęsk żywiołowych, napadów. Występuje również u ofiar przemocy domowej. Nasilenie zespołu stresu pourazowego zależy od intensywności traumy i długości jej trwania. Objawy są intensywniejsze, gdy przeżywana trauma jest wynikiem aktywności człowieka tak jak przemoc w rodzinie, niż gdy trauma spowodowana jest przez zjawiska naturalne, np. klęski żywiołowe.⁸⁶ Powstaniu tego zaburzenia sprzyjają sytuacje zewnętrzne, w których życie lub zdrowie człowieka jest zagrożone. PTSD może wystąpić u ofiary przemocy natychmiast po urazie, lub może rozwijać się przez dłuższy czas, czasem nawet może trwać to lata. Zaburzenie PTSD może zmienić całą osobowość człowieka. Ofiara przemocy domowej najczęściej nie dostrzega spustoszenia jakie zostało dokonane w jej psychice.⁸⁷ Wydarzenia traumatyczne powodują trwałe zmiany w zdolnościach poznawczych, pamięci, emocjach, uczuciach. Osoba doświadczająca przemocy może odczuwać intensywne emocje, ale nie pamiętać samego incydentu. Objawy urazów bardzo często odrywają się od swojego źródła i zaczynają „żyć własnym życiem”. Oznacza to, że osoba odczuwa skutki przemocy, nawet gdy ta w danej chwili nie występuje.⁸⁸

Zespół stresu pourazowego charakteryzuje się różnymi objawami. Jednym z nich jest stan nadmiernego pobudzenia, który jest pierwszym i najważniejszym objawem PTSD. Chroniczne zagrożenie, którym jest dla kobiety maltretowanej jej partner sprawia, że ta jest stale czujna i przygotowana na niebezpieczeństwo.⁸⁹ Kobieta boi się każdego szelestu, głośniejszego dźwięku, hałasu. Specyficzne bodźce, które kojarzą jej się z traumatycznymi doświadczeniami wywołują ogromny lęk.⁹⁰ Ciągły niepokój, zmęczenie, sprawia, że kobieta jest rozchwiana emocjonalnie, ma napady paniki, płaczu, jest wybuchowa, złęczona, drażliwa. To powoduje, że ofiara bardzo często w tym co mówi, opowiadając o doznanych krzywdach, nie jest do końca wiarygodna.⁹¹ Kobiety doświadczające urazów mają bardzo często liczne zaburzenia snu. Przez wrażliwość na dźwięki mają problem z zasypianiem, często budzą się w nocy, są niespokojne, miewają koszmary senne. Kolejnym objawem PTSD są tzw. wtargnięcia. Polegają na tym, że urazy, które ofiara przeżyła w przeszłości, ciągle powracają w jej pamięci. Kobieta nie potrafi uwolnić się od traumatycznych wspomnień, uraz wciąż jest w jej myślach. Drobne, pozornie nieszkodliwe bodźce mogą wywołać wspomnienia, a towarzyszące im emocje dorównują siłą przeżyciom pierwotnie doznany. Siła wtargnięcia wspomnień jest tak silna, że koszmary dotyczące jednego urazu mogą powtarzać się nawet przez kilka lat.⁹² Sny zawierają fragmenty traumatycznych zdarzeń, bardzo często realistycznie odtwarzanych. Wspomnienia wtargają mimowolnie, nagle, napadowo i niezależnie od woli człowieka.⁹³ Ostatni z głównych objawów zespołu stresu pourazowego nazwano zawężeniem. Następuje wtedy, gdy system samoobronny zanika, gdy człowiek przez poddanie się jest bezsilny na doświadczaną przemoc. Taka osoba ucieka od

⁸⁵ L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 37.

⁸⁶ D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 22.

⁸⁷ H. Sasal, *Niebieskie...*, dz. cyt., s. 30.

⁸⁸ J. Herman, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 45.

⁸⁹ L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 37.

⁹⁰ J. Herman, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 47.

⁹¹ L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 38.

⁹² J. Herman, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 48.

⁹³ Tamże, s. 50.

sytuacji stresowej, tworząc zmianę własnego stanu świadomości. Ofiara ma obniżony nastrój, jest zubożona, wydaje się jakby była w zupełnie innym świecie. Często ofiary sięgają po alkohol lub narkotyki, ponieważ daje im to stan odrętwienia. Zespół stresu pourazowego sprzyja nadużywaniu używek, nierzadko prowadzi do uzależnień.⁹⁴ Ofiara odcina się od własnych emocji, ponieważ są tak trudne do zniesienia, że nie może sobie z nimi poradzić. Jest to mechanizm obronny, który może doprowadzić do jeszcze tragiczniejszych konsekwencji, a mianowicie do całkowitego braku odczuwania jakichkolwiek emocji, zarówno tych traumatycznych jak i tych radosnych.⁹⁵

Opisane powyżej skutki stresu pourazowego są trzema głównymi. Poza tymi typowymi objawami występują jeszcze inne. Poczucie niskiej wartości, które spowodowane jest ciągłym krytykowaniem, wyzywaniem, upokarzaniem, powoduje, że kobiety uważają się za nieatrakcyjne, głupie, niezasługujące na nic dobrego. Kobiety obwiniają się za swój niewłaściwy wygląd, zachowanie, biorą na siebie odpowiedzialność. U ofiar przemocy z zespołem stresu pourazowego mogą występować skłonności autodestrukcyjne takie jak samookaleczanie się czy próby samobójcze. Kobiety dotknięte przemocą nie potrafią wyrażać gniewu na zewnątrz, ponieważ zazwyczaj wiąże się to dla nich z karą, dlatego kierują złość przeciwko samym sobie. Z zespołem stresu pourazowego wiąże się jeszcze nieufność wobec ludzi. Przez działanie sprawcy i izolowanie ofiary od osób dla niej bliskich, kobieta zamyka się w sobie, jest bardzo nieufna w stosunku do innych ludzi, kontakty ze znajomymi stają się dla niej trudne.⁹⁶

Zespół stresu pourazowego jest bardzo niebezpiecznym zaburzeniem. Często sama groźba użycia przemocy powoduje wstrząs u ofiary. Sprawcy potrafią gestem, spojrzeniem, słowem spowodować, że ofiara będzie odczuwała paraliżujący lęk.

1.4.Przyczyny i czynniki sprzyjające powstawaniu przemocy w rodzinie

Na pojawienie się przemocy w rodzinie wpływa wiele czynników. Są to czynniki, które zwiększają prawdopodobieństwo wystąpienia przemocy domowej, dlatego mogą zostać nazwane również przyczynami. Przyczyny występowania przemocy w rodzinie dzielą się cztery sfery:

- normy społeczne, kulturowe i religijne;
- dziedziczenie wzorca przemocy;
- uzależnienia i nadużywanie alkoholu;
- środowisko społeczne.⁹⁷

Krzywdzenie kobiet ma swój załazek w czasach historycznych. Formy przemocy wobec kobiet były przekazywane w baśniach, mitach, kiedy to kobiety były zabijane i składane jako ofiara bogu.⁹⁸ Według prastarego podziału ról, to mężczyzna walczy o kobietę,

⁹⁴ Tamże, s. 55.

⁹⁵ L. Tomaszewska, *Niezbędnik prokuratora...*, dz. cyt., s. 39.

⁹⁶ D. Cianciara, E. Urban, *Niezbędnik lekarza. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008, s. 39.

⁹⁷ D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 8.

⁹⁸ M. Skwarek, *W poszukiwaniu źródła męskiej agresji. Jak jej przeciwdziałać?*, „Praca socjalna” 2005, nr 4, s. 32.

zdobywa ją, co ma za zadanie zrealizować tęsknotę za domem ojczystym. Wypieranie kobiet na margines życia społecznego w średniowiecznych poglądach chrześcijańskich miały na celu ograniczenie im praw. „Historycznie jest to skutek związków między seksualizmem a przemocą, opartych na męskiej postawie ewolucyjnej, od godowego wojownika do agresora i zabójcy”. Wydaje się więc jasne, że mężczyzna świadomie spycha kobietę do marginesu i ogranicza jej rolę.⁹⁹ Przez to, że kobieta traktowana była od wieków jako obywatel drugiej kategorii, nadal jest akceptowane to, że można używać wobec kobiet przemocy. W wielu środowiskach ciągle toleruje się bicie, stosowanie kar cielesnych wobec kobiet, a także wobec dzieci. Panuje przekonanie o dominującej roli mężczyzny w rodzinie.¹⁰⁰ Dominacja mężczyzny przekazywana z pokolenia na pokolenie uczyniła kobietę istotą słabą. Przemoc była i nadal jest odzwierciedleniem relacji siły w społeczeństwie, w którym kobieta zajmuje podporządkowaną pozycję. Mężczyzna za pomocą stosowanej przemocy kontrolował innych członków rodziny.¹⁰¹ Hierarchia w rodzinie od wieków nadawała uprzywilejowaną pozycję mężczyźnie.¹⁰² Władza patriarchalna rządzi się od zawsze prawem mężczyzny do karania kobiety. To mężczyźni od wieków przypisane jest podejmowanie ważnych decyzji rodzinnych, kierowanie życiem rodziny, domaganie się od kobiety nieodpłatnego wykonywania prac domowych, opieki nad dziećmi. Kultura patriarchy jest kulturą dominacji, w której istotnym celem jest przemoc, która służy wymuszeniu posłuszeństwa, kontroli i podporządkowania.¹⁰³

Warto tu zwrócić uwagę na wpływ religii na relacje między partnerami i traktowanie kobiet, a konkretnie chodzi o wyznawców islamu, którzy w swoich tradycjach religijnych mają z góry nakazane traktowanie kobiety jako człowieka gorszej kategorii. Oczywiście w Polsce wyznawcy islamu to znikomy odsetek ludzi, jednakże słyszy się także o przemocy wobec islamistek, które są polkami. Wydawać się to może czymś kompletnie abstrakcyjnym. To, że nie widzi się na ulicach osób ubranych typowo na wzór muzułmański, to nie znaczy, że w naszym kraju nie ma wyznawców islamu. Potwierdzają to pracownicy instytucji pomagających kobietom pokrzywdzonym przemocą domową. Zgłaszają się do nich kobiety, Polki, które związały się z mężczyzną innej wiary, przez co musiały przyjąć wiarę mężów. Mężczyźni wyznający islam uważają, że kobieta została im dana jako przyjemność i jako ich własność, dlatego uważają, że mają nad nimi pełną władzę. Uważają, że mąż może bić swoją żonę, gdy ta nie jest mu posłuszna.¹⁰⁴ Islamiści twierdzą, że kobieta po prostu ma być ciągle posłuszna, nie ma prawa sprzeciwu, nie ma prawa do wychodzenia z domu, spotkania się z przyjaciółmi, malowania się bez zgody męża. Jest to niewątpliwie przemoc psychiczna.¹⁰⁵ Nie da się nie zauważyć pozostałych rodzajów przemocy, przemocy seksualnej przejawiającej się w tym, że kobieta musi ulegać swojemu mężczyźnie zawsze kiedy ten ma na to ochotę. Islam jest przykładem skrajnego patriarchy.¹⁰⁶

⁹⁹ Tamże, s. 34.

¹⁰⁰ D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 8.

¹⁰¹ K. Browne, M. Herbert, *Zapobieganie...*, dz. cyt., s. 41.

¹⁰² D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 8.

¹⁰³ J. Mazur, *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002, s. 116.

¹⁰⁴ H. Abu – Rub, B. Zabza, *Status kobiety w islamie*, Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształcenia Kulturalnego w RP, Wrocław 2002, s. 87.

¹⁰⁵ W. Wiebke, *Kobieta w islamie*, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1982, s. 46.

¹⁰⁶ H. Abu – Rub, B. Zabza, *Status...*, dz. cyt., s. 78.

Dziecko wychowujące się w rodzinie, w której nadużywanie władzy ujawniało się w przemocy wobec członków rodziny będzie powielalo te wzorce, mamy tu do czynienia z dziedziczeniem wzorów przemocy.¹⁰⁷ Można by stwierdzić, że najprostszą definicją przemocy w rodzinie jest powiedzenie, że przemoc rodzi przemoc.¹⁰⁸ Dziecko rodząc się, nie ma ukształtowanego w pełni mózgu, rozwija się on stopniowo w pierwszych latach życia. To co dziecko przeżywa w tym czasie pozostawi trwały ślad na jego całe życie. Jeśli dziecko było maltretowane, zaniedbywane nauczy się gloryfikować te zachowania, które doświadczyło, czyli okrucieństwo, brutalność, ignorancję. Nie od dziś wiadomo, że dziecko uczy się przez naśladowanie oraz modelowanie, nie przez słuchanie tego co się do niego mówi, prawiąc mu kazania.¹⁰⁹ Jest to zasada społecznego uczenia się, w tym przypadku dziecko uczy się przemocy, a jego modelem jest sprawca, którym najczęściej jest ojciec, czyli głowa rodziny, osoba, która ma władzę nad pozostałymi członkami rodziny. Często bywa tak, że maltretowana kobieta nie jest w stanie obronić siebie i swoich dzieci przed sprawcą, a one kiedy dorosną nie będą potrafiły obronić siebie i swoich bliskich.¹¹⁰ Dzieci, które nie otrzymały wystarczającej ilości miłości ze strony swoich rodziców, nie będą potrafiły stworzyć wystarczającej ilości miłości własnej i wykształcić zdolności do kochania samego siebie, co umożliwiłoby im przetrwanie trudnych chwil kiedy są odrzucane i niechciane. Niedostatek miłości tworzy wstyd, który jest niezdrowym poczuciem własnej wartości, brak szacunku do samego siebie, odczucie poniżenia. Te wszystkie odczucia, które spowodowane są zawstydzaniem, tworzą bezsilność, a ta tworzy przemoc.¹¹¹ Należy zaznaczyć, że nie wszyscy dorośli, którzy stosują przemoc domową byli maltretowani w dzieciństwie, oraz nie wszyscy, którzy doświadczyli przemocy w dzieciństwie stosują ją jako osoby dorosłe. Określenie procenta maltretowanych dzieci, które w dorosłości stają się tyranami jest praktycznie niemożliwe. Jednakże przekazywanie przemocy z pokolenia na pokolenie jest jednym z głównych przyczyn maltretowania w rodzinie.¹¹² Rodzina od praktycznie zawsze jest najważniejszą wartością w życiu człowieka, w której przekazywane są tradycje kulturowe, religijne, wartości, ale także mniej pozytywne wzorce, np. przemoc.¹¹³ Następuje dziedziczenie z ojca na syna lub jak później na to można spojrzeć ofiara staje się sprawcą, np. ofiara swojego ojca, staje się później sprawcą dla swojego syna, córki czy żony. Podsumowując kwestię dziedziczenia wzorca przemocy można stwierdzić, że doświadczenie przemocy w dzieciństwie czy chociażby jej obserwowanie zwiększa ryzyko nabycia skłonności do przemocy.¹¹⁴

Kolejnym czynnikiem, który towarzyszy przemocy i ma duży wpływ na jej powstanie jest alkohol oraz narkotyki. Społeczeństwo jest utwierdzone w opinii, że nadużywanie

¹⁰⁷ J. Mazur, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 124.

¹⁰⁸ Z. Lew – Starowicz, *Przemoc seksualna*, Wydawnictwo Jacek Santorski & CO, Warszawa 1992, s. 116.

¹⁰⁹ A. Miller, *Twoje ocalone życie*, przekł. J. Hockuba, Media Rodzina, Poznań 2009, s. 52.

¹¹⁰ I. Habuz, *Jak ofiara staje się sprawcą – mechanizmy międzypokoleniowej transmisji przemocy w rodzinie*, w: *Interpersonalna trauma*, A. Widera – Wysoczańska, A. Kuczyńska, Difin, Warszawa 2011, s. 358.

¹¹¹ J. Gilligan, *Wstyd i przemoc. Refleksje nad śmiertelną epidemią*, przekł. A. Jankowski, Media Rodzina, Poznań 2001, s. 61.

¹¹² Tamże, s. 63.

¹¹³ J. Żeromska – Charlińska, *Rozumienie realnie przeżytych doświadczeń przez ofiary przemocy*, w: *Współczesna rzeczywistość wybranych problemów społecznych*, G. Durka (red.), Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010, s. 169.

¹¹⁴ D. Dutton, *Przemoc w rodzinie*, przekł. P. Kołyszko, Bertelsmann Media, Warszawa 2001. s. 130.

alkoholu tłumaczy występowanie aktów agresji w rodzinie. Często nawet same kobiety pokrzywdzone uważają, że przyczyną przemocy jest alkohol, nie rzadko sądzą, że gdyby partner przestał pić, to przestałby i bić.¹¹⁵ Nie raz tłumaczą swoich partnerów „gdyby nie był pod wpływem alkoholu, to by się tak nie zachował”. Sprawcy przemocy również wykorzystują fakt spożycia alkoholu jako usprawiedliwienie mówiąc „gdybym był trzeźwy, nigdy bym cię nie uderzył”.¹¹⁶

Można powszechnie zauważyć, że wyjaśnienie przemocy domowej jako „demon drzemiącego w kieliszku” jest bardzo popularna. Związek między alkoholem i przemocą niezaprzeczalnie istnieje, ale nie można uważać go za powód maltretowania dzieci czy żony.¹¹⁷ Alkohol zwiększa ryzyko stosowania przemocy wobec bliskich osób, ponieważ osoba pijąca w specyficzny sposób interpretuje rzeczywistość, co powoduje, że może stać się bardziej agresywna.¹¹⁸ Zależność między przemocą i alkoholem jest wyjaśniana na dwa sposoby. Pierwsza z nich to rozhamowanie, które jest spowodowane wpływem alkoholu lub innych substancji chemicznych bezpośrednio na mózg i osłabia działanie mechanizmów samokontroli nad agresją. Drugie wyjaśnienie związku wiąże się z zaburzeniem procesu uwagi, zaburzeniem poznawczym, które przejawia się w błędnej ocenie rzeczywistości i w konsekwencji nieadekwatnym reagowaniu emocjonalnym.¹¹⁹

Z badań nad przemocą wynika, że najczęściej do znęcania się nad dzieckiem dochodzi w rodzinach alkoholików. Alkoholicy nie rzadko pochodzą z rodzin, w których również się piło, stosowało się przemoc i jako dzieci doświadczyli tej traumy, w więc mamy tu również do czynienia z dziedziczeniem.¹²⁰

Warto zwrócić uwagę również na inne uzależnienia, takie jak narkomania, seksoholizm czy hazard. Mechanizm uzależnienia w tych przypadkach funkcjonuje podobnie jak w przypadku alkoholu. Narkoman tak jak alkoholik funkcjonuje pod wpływem środka chemicznego, który wpływa na działanie mózgu. U hazardzistów czy seksoholików występuje specyficzny stan napięcia emocjonalnego podczas którego osoba uzależniona może zachowywać się podobnie jak narkoman czy alkoholik. Napięcie to w znaczny sposób ogranicza oraz zniekształca właściwą interpretację otaczającego świata i relację z ludźmi.¹²¹

Podsumowując kwestię alkoholu i jego związku z przemocą można stwierdzić, że alkohol i inne uzależnienia są czynnikiem ryzyka pojawienia się przemocy w rodzinie.¹²² Warto również zapamiętać, że alkohol czy narkotyki absolutnie nie usprawiedliwiają znęcania się nad członkami rodziny i krzywdzenie ich.¹²³ Usprawiedliwianie przemocy alkoholem sprawia, że społeczeństwo nadal trwa w przeświadczeniu, że nie ma problemu.¹²⁴

¹¹⁵ W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 113.

¹¹⁶ J. Fudała, K. Dąbrowska, K. Łukowska, *Uzależnienie od alkoholu – między diagnozą a działaniem*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013, s. 103.

¹¹⁷ E. Jarosz, *Dom, który krzywdzi*, „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2001, s. 51.

¹¹⁸ D. Dyjakon, *Odkrywanie traumy doświadczanej w dzieciństwie przez sprawców przemocy domowej*, w: *Interpersonalna trauma*, A. Widera – Wysoczańska, A. Kuczyńska, Difin, Warszawa 2011, s. 375

¹¹⁹ J. Fudała, K. Dąbrowska, K. Łukowska, *Uzależnienie...*, dz. cyt., s. 103.

¹²⁰ M. Ochmański, *Alkoholizm ojców a sytuacja rodzinna i szkolna dzieci*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1997, s. 49.

¹²¹ D. Dyjakon, *Odkrywanie traumy...*, dz. cyt., s. 376.

¹²² W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 113.

¹²³ I. Pospiszyl, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 143.

¹²⁴ R. Ackerman, S. Pickering, *Zanim będzie za późno*, przekł. M. Gajdzińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002, s.32.

Ostatnią przyczyną przemocy w rodzinie według literatury jest środowisko społeczne i wiążący się z nim stres wywołany aktualną sytuacją socjalno – ekonomiczną rodziny.¹²⁵ Niski status społeczny może być czynnikiem powodującym stres, później frustrację a następnie przemoc w rodzinie. Różnica w statusie społecznym partnerów również zwiększa ryzyko powstania przemocy, np. w małżeństwie, w którym kobieta ma wyższe dochody, lepszą pracę, co wiąże się z jej wyższym statusem, partner może czuć się zagrożony i używać przemocy aby zwiększyć swój autorytet. Natomiast, gdy występuje sytuacja odwrotna, kiedy to mężczyzna posiada wyższy status niż jego partnerka, wtedy ten może używać przemocy jako narzędzia kontroli i dominacji.¹²⁶ W rodzinach o niskim statusie społecznym bardzo często dochodzi do przemocy, co oczywiście nie oznacza, że w rodzinach zamożnych tej przemocy nie ma.¹²⁷ Czynniki wywołujące frustrację takie jak np. niskie zarobki, bezrobocie, wykształcenie, złe warunki mieszkaniowe, trudne warunki pracy, trudności wychowawcze, problemy zdrowotne mogą spowodować wystąpienie przemocy domowej.¹²⁸ Czynniki ryzyka wymienione powyżej nie są same w sobie wystarczające aby wnioskować o dużym prawdopodobieństwie zaistnienia przemocy. Dopiero, gdy owe czynniki są połączone np. z alkoholem, przemocą w rodzinie pochodzenia, niskim poczuciem własnej wartości, poczuciem utraty kontroli nad własnym życiem, wtedy ryzyko wystąpienia przemocy w rodzinie znacząco wzrasta.¹²⁹

Podsumowując kwestię przyczyn przemocy w rodzinie i towarzyszącym im czynnikom warto zauważyć, że nie ma jednej głównej przyczyny przemocy w rodzinie. Występuje ona w wyniku złożonych interakcji pomiędzy czynnikami społecznymi, kulturowymi, biologicznymi, socjologicznymi i psychologicznymi.

Osoba dotknięta przemocą w rodzinie może korzystać z różnego rodzaju wsparcia, także anonimowo, zatem statystycznie uwzględniana może zostać kilkakrotnie w danych poszczególnych instytucji.

Na potrzeby niniejszego Programu zebrano dane dotyczące stosowania procedury „Niebieska Karta” przez Ośrodki Pomocy Społecznej oraz Policję. Zebrano również dane dotyczące rodzaju i liczby postępowań przygotowawczych, aktów oskarżenia, oraz wyroków dotyczących przemocy w rodzinie przy współpracy z Komendą Powiatową Policji w Kędzierzynie – Koźlu, Prokuraturą Rejonową w Kędzierzynie – Koźlu oraz Sądem Rejonowym w Kędzierzynie – Koźlu.

¹²⁵ D. Jaszczak – Kuźmińska, K. Michalska, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 9.

¹²⁶ W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 18.

¹²⁷ J. Mazur, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 91.

¹²⁸ K. Browne, M. Herbert, *Zapobieganie*, dz. cyt., s. 40.

¹²⁹ W. Badura – Madej, A. Dobrzyńska – Mesterhazy, *Przemoc...*, dz. cyt., s. 19.

1.5. Stosowanie procedury Niebieskie Karty z podziałem na gminy

Gmina Bierawa

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc społeczna/	0	1	1	0	0
Komenda Powiatowa Policji	0	10	4	7	2
Służba zdrowia	0	0	1	0	0
Oświata	0	0		1	0
OGÓLEM	0	11	6	8	2

Dane pozyskane z: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie - Gmina Bierawa.

Gmina Cisek

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc społeczna/	0	2	3	3	1
Komenda Powiatowa Policji	1	3	2	3	2
Ochrona zdrowia	0	0	0	1	0
Oświata	0	1	2	2	0
Ośrodek Wsparcia		1	0	0	0
OGÓLEM	1	7	7	9	3

Dane pozyskane z: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – Gmina Cisek.

Gmina Pawłowiczki

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc	0	3	4	3	1

społeczna/					
Komenda Powiatowa Policji	1	0	4	6	4
Służba zdrowia	0	0	0	0	0
Oświata	0	1	0	0	0
Ośrodek Wsparcia	0	0	0	0	0
OGÓLEM	1	4	8	9	5

Dane pozyskane z: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – Gmina Pawłowiczki.

Polska Cerekiew

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc społeczna/	0	1	5	4	4
Komenda Powiatowa Policji	2	4	2	1	6
Służba zdrowia	0	2	0	0	0
Oświata	0	3	0	0	1
Ośrodek Wsparcia	1	0	0	0	0
Niebieska Linia - Warszawa	0	1	0	0	0
OGÓLEM	3	11	7	5	11

Dane pozyskane z: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – Gmina Polska Cerekiew.

Gmina Reńska Wieś

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc społeczna/	2	8	7	6	4
Komenda Powiatowa Policji	0	3	2	5	5
Służba zdrowia	0	0	0	0	0
Oświata	0	1	0	0	0
Ośrodek Wsparcia	0				
OGÓLEM	2	12	9	11	9

Dane pozyskane z: Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej – Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie – Gmina Reńska Wieś.

Gmina Kędzierzyn – Koźle

Rok	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Liczba założonych Niebieskich Kart /pomoc społeczna/	0	17	42	20	8
Komenda Powiatowa Policji	11	35	42	84	27
Ochrona zdrowia	0	1	1	4	0
Oświata	0	7	15	5	2
GKRPA	0	0	0	0	1
inne	5	12	0	0	0
OGÓLEM	16	72	100	113	38

Dane pozyskane z: Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie - Gmina Kędzierzyn – Koźle.

Liczba Niebieskich Kart założonych w powiecie przez Komendę Powiatową Policji w Kędzierzynie – Koźlu.

	2011	2012	2013	2014	30.06.2015
Ogółem	0	55	57	109	50
w tym:					
miasto	0	35	43	85	30
wieś	0	20	14	24	20

Dane pozyskane z: Komenda Powiatowa Policji w Kędzierzynie – Koźlu.

1.6.Dane z zakresu przemocy w rodzinie w powiecie kędzierzyńsko - kozielskim

Komenda Powiatowa Policji w Kędzierzynie – Koźlu

Rodzaj postępowania	Wszczęte					Umorzone					Zakończone sporządzeniem aktu oskarżenia				
	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)
Znęcanie się nad rodziną (art. 207 k.k.)	60	70	60	68	28	37	57	35	63	25	27	12	14	11	3
Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156 k.k.)	1	0	3	1	0	0	1	1	1	0	0	1	0	2	0
Naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia (art. 157 k.k.)	36	35	47	44	22	37	23	30	31	17	13	19	15	14	5
Groźba karalna (art. 190 k.k.)	75	61	59	57	37	60	45	42	49	28	11	14	15	12	6
Zmuszenie (art. 191 k.k.)	11	16	17	8	5	11	11	13	9	3	1	3	4	3	1
Przestępstwo zgwałcenia (art. 197 k.k.)	6	6	8	7	2	4	3	4	6	2	3	1	3	2	1
Obcowanie płciowe z małoletnim (art. 200 k.k.)	7	7	11	7	9	5	2	7	5	3	1	4	2	3	2
Rozpijanie małoletniego (art. 208 k.k.)	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Uchylenie się od płacenia alimentów (art. 209 k.k.)	83	78	95	73	55	49	48	60	64	36	30	19	45	24	4
Naruszenie nietykalności (art. 217 k.k.)	4	2	1	3	0	2	0	1	3	0	1	2	0	0	0

Dane pozyskane z: Komenda Powiatowa Policji w Kędzierzynie – Koźlu.

	2011	2012	2013	2014	2015
Zakaz przebywania w określonych	1	0	1	1	0

miejscach					
Zakaz kontaktowania się	1	2	1	3	1

Dane pozyskane z: Komenda Powiatowa Policji w Kędzierzynie – Koźlu.

Prokuratura Rejonowa w Kędzierzynie - Koźlu

Rodzaj postępowania	Wszczęte					Umorzone					Zakończone sporządzeniem aktu oskarżenia				
	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)	2011	2012	2013	2014	2015 (stan na 30.06. 2015)
Znęcanie się nad rodziną (art. 207 k.k.)	50	77	60	67	29	21	60	38	57	25	15	17	18	15	3
Ciężki uszczerbek na zdrowiu (art. 156 k.k.)	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia (art. 157 k.k.)	21	23	24	27	13	6	5	11	21	8	10	16	12	7	3
Groźba karalna (art. 190 k.k.)	12	14	16	13	7	10	7	8	8	-	-	7	4	5	1
Zmuszenie (art. 191 k.k.)	14	-	-	1	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	-
Przestępstwo zgwałcenia (art. 197 k.k.)	2	1	1	1	-	1	2	1	-	-	1	-	-	1	-
Obcowanie płciowe z małoletnim (art. 200 k.k.)	2	2	4	3	1	-	-	2	4	1	-	-	2	1	-
Rozpijanie małoletniego (art. 208 k.k.)	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Uchylenie się od płacenia alimentów (art. 209 k.k.)	79	92	107	75	10	24	50	53	60	9	18	21	50	22	1
Naruszenie nietykalności (art. 217 k.k.)	4	1	5	1	2	4	1	2	1	1	-	-	2	1	-

Dane pozyskane z: Prokuratura Rejonowa w Kędzierzynie – Koźlu.

Liczba postępowań, w których wydano decyzje o odmowie wszczęcia.

2011 r.	2012 r.	2013 r.	2014 r.	2015 r.	Artykuł
16	51	30	27	18	207§1kk
0	0	0	0	0	156 kk
1	0	4	4	1	157 kk
4	10	9	12	2	190 kk
0	1	0	0	0	191 kk

0	1	0	0	0	197 kk
0	2	0	1	0	200 kk
0	0	0	0	0	208 kk
48	15	16	19	87	209 kk
2	0	1	0	0	217 kk

Dane pozyskane z: Prokuratura Rejonowa w Kędzierzynie – Koźlu.

Liczba stosowanych przez prokuratora środków zapobiegawczych i wystąpień do Sądu w latach 2011-2015 (Dane pozyskane z: Prokuratura Rejonowa w Kędzierzynie – Koźlu):

1. Areszt tymczasowy - 5 (stosuje Sąd na wniosek Prokuratury).
2. Dozór Policji - 8.
3. Dozór Policji + zakaz kontaktu - 15.
4. Dozór policji+ zakaz kontaktu+ zakaz przebywania i podejmowania prób pobytu w mieszkaniu – 4.
5. Dozór Policji + zakaz kontaktu + opuszczenie lokalu mieszkalnego - 1.
6. Nakaz opuszczenia lokalu - 14.

Wnioski w trybie art. 335 kpk w latach 2011-2015 z art. 207§1kk w przedmiocie zastosowania środków karnych lub probacyjnych - 5 (na 16 wniesionych).

Brak wniosków prokuratorskich o zastosowanie oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych w latach 2011-2015.

Brak wniosków prokuratorskich o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności lub odwołanie warunkowego zawieszenia w latach 2011-2015, w sprawach o stosowanie przemocy w rodzinie.

Sąd Rejonowy w Kędzierzynie – Koźlu

Liczba osób oskarżonych o przestępstwo z użyciem przemocy w rodzinie: osadzonych, skazanych, uniewinnionych, wobec których warunkowo umorzono postępowanie karne	108
Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, wobec których orzeczono kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności	1
Liczba orzeczonych środków karnych i probacyjnych	109
Brak możliwości ustalenia liczby orzeczeń w zakresie władzy rodzicielskiej z uwagi na stosowanie przemocy w rodzinie	Brak danych
Liczba orzeczeń dotyczących nakazania opuszczenia lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z osobą najbliższą	3
Liczba eksmisji z uwagi na przemoc w rodzinie	Brak danych
Liczba złożonych wniosków do sądu cywilnego o zobowiązanie wspólnie zamieszkującego mieszkanie członka rodziny do opuszczenia mieszkania i liczba orzeczeń zobowiązujących w/w członka rodziny do opuszczenia mieszkania	Brak danych
Liczba orzeczeń nakładających na osoby stosujące przemoc w rodzinie obowiązek uczestnictwa z oddziaływaniami korekcyjno - edukacyjnymi	1
Liczba skierowań do uczestnictwa w oddziaływaniami korekcyjno - edukacyjnymi	1
Liczba osób przystępujących do uczestnictwach w oddziaływaniami korekcyjno - edukacyjnych	3
Liczba osób, które ukończyły oddziaływania korekcyjno - edukacyjne	3
Liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie przez Sąd środków probacyjnych na etapie postępowania wykonawczego	178
Liczba wniosków kuratorów sądowych do Sadu o zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary	

pozbawienia wolności albo o odwołanie warunkowego zwolnienia art. 12d ustawy z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	21
Liczba wniosków kuratorów sądowych o zastosowanie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych w toku postępowania wykonawczego	1

Dane pozyskane z: Sąd Rejonowy w Kędzierzynie – Koźlu.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

Pomoc dla ofiar przemocy w rodzinie to nie tylko zeznania w jednostce Policji, założenie „Niebieskiej Karty”. Niezbędna jest pomoc psychologiczna, prawna, a także nierzadko pomoc w postaci tymczasowego schronienia. Na terenie powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego osoby dotknięte przemocą domową mogą skorzystać ze schronienia w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu działa przy Powiatowym Centrum Pomocy Rodzinie. Jest miejscem całodobowego czasowego pobytu, na okres do trzech miesięcy dla ofiar przemocy w rodzinie i dzieci będących pod ich opieką. Pobyt w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia może być przedłużony za zgodą kierownika jednostki w przypadkach uzasadnionych sytuacją ofiary przemocy w rodzinie. Ośrodek ma za zadanie ochronić osobę pokrzywdzoną przemocą przed osobą stosującą przemoc. Osoba przyjmowana do ośrodka w trybie interwencyjnym zostaje objęta natychmiastowo pomocą psychologiczną, prawną oraz gdy wymaga tego sytuacja również pomocą medyczną. W zakresie terapeutyczno – wspierającym Ośrodek świadczy usługi:

- psychologiczne;
- pedagogiczne;
- prawne;
- socjalne;
- grupa wsparcia dla kobiet doznających przemocy w rodzinie;
- socjoterapia dla dzieci doznających przemocy w rodzinie.

Pomoc terapeutyczna jest dostępna nie tylko dla osób mieszkających w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia, ale również dla osób pokrzywdzonych z zewnątrz.

Od chwili powstania Ośrodka tj. od 2008 roku do czerwca 2015 roku w Ośrodku przebywało 75 rodzin w tym 78 kobiet 2 mężczyzn i 112 dzieci. Przy czym nie każda kobieta mieszkająca w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia trafiła tam wraz z dziećmi.

W tabeli poniżej zostały przedstawione dane w zakresie udzielonej pomocy w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie.

Osoby korzystające	Liczba osób korzystających z pomocy:	Psychologa	Prawnika	Socjalnej	Pedagoga	RAZEM
2012	Razem	43	34	31	25	133
	Kobiety	36	34	31	7	108
	Mężczyźni	1	0	0	1	2
	Dzieci	6	0	0	17	23

2013	Razem	80	67	33	40	220
	Kobiety	73	63	31	17	184
	Mężczyźni	4	4	2	0	10
	Dzieci	3	0	0	23	26
2014	Razem	133	123	56	40	352
	Kobiety	121	101	49	20	291
	Mężczyźni	7	22	7	6	42
	Dzieci	5	0	0	14	19
30.06.2015	Razem	46	32	42	22	142
	Kobiety	41	23	37	14	115
	Mężczyźni	2	9	5	0	16
	Dzieci	3	0	0	8	11

Dane pozyskane z: Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu.

Ponadto, osoby przebywające w Specjalistycznym Ośrodku Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie korzystają z poradnictwa rodzinnego oraz zawodowego, ukierunkowanego na podjęcie pracy, udzielanego przez specjalistów pracujących w Ośrodku. Osoby były również kierowane do jednostek udzielających powyższego wsparcia.

Zjawisko przemocy w rodzinie jest zawsze spowodowane nałożeniem się na siebie wielu czynników, które w efekcie prowadzą do zachowań przemocowych. Nigdy w rodzinie nie występuje tylko jeden czynnik, zawsze jest ich kilka, a w skrajnych przypadkach czasem nawet kilkanaście. Zatem niemożliwe jest stworzenie jednego pełnego, idealnego obrazu przyczyn występowania przemocy w rodzinie. Możliwe jest natomiast wyszczególnienie najważniejszych i najczęściej występujących czynników powodujących przemoc w rodzinie. Czynniki te mogą być również nazwane przyczynami. Z danych Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie wynika, że przyczyny powstawania przemocy w rodzinie można podzielić na cztery kategorie:

1. Dziedziczenie wzorca przemocy.
2. Normy społeczne, kulturowe i religijne.
3. Uzależnienia i nadużywanie alkoholu.
4. Środowisko społeczne.

W poniższych tabelach zostały przedstawione przyczyny przemocy jakie występowały w rodzinach kobiet umieszczonych w SOW Kędzierzyn – Koźle w latach 2008-2014.

Przyczyny		Ilość	
Dziedziczenie wzorca przemocy	- występowanie alkoholu w rodzinie pochodzenia partnera	3	5,2%
	- występowanie przemocy w rodzinie pochodzenia partnera	3	5,2%
	- koalicja między ojcem i synami przeciwko matce (przekazywanie wzoru postępowania)	1	1,7%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie - Koźlu

Przyczyny		Ilość	
	- obsesyjna zazdrość	12	20,7%
	- podejrzenia o zdradę	5	8,6%
	- praca męża w Policji	1	1,7%
	- kwestie religijne:		

Normy społeczne, kulturowe i religijne	- wyznanie (islam)	2	3,5%
	- obsesja na punkcie Biblii	1	1,7%
	- wprowadzenie zasad islamu w domu	1	1,7%
	- spory co do religii dziecka (islam)	1	1,7%
	- nerwowość partnera	15	25,9%
	- odmienne poglądy	4	6,9%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu

Przyczyny		Ilość	
Uzależnienia i nadużywanie alkoholu	- nadużywanie alkoholu	43	74,1%
	- zażywanie narkotyków	7	12,1%
	- zażywanie leków i mieszanie ich z alkoholem	2	3,5%
	- zażywanie środków odurzających (dopalacze)	2	3,5%
	- hazard	2	3,5%
		2	3,5%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu

Przyczyny		Ilość	
Środowisko społeczne	- bezrobocie	28	48,3%
	- brak stałej pracy	1	1,7%
	- wyższe zarobki żony	1	1,7%
	- niższe zarobki żony	1	1,7%
	- ubóstwo	13	22,4%
	- problemy finansowe	10	17,2%
	- brak stałego miejsca zamieszkania	3	5,2%
	- długi	3	5,2%
	- wyjazdy zarobkowe partnera za granicę	1	1,7%
	- konflikty partnera z prawem	4	6,9%
	- kwestie wychowawcze	6	10,3%
	- stawanie matki w obronie dzieci	2	3,5%
	- nierówne traktowanie dzieci	1	1,7%
	- nie akceptowanie dziecka partnerki z wcześniejszego związku	5	8,6%
	- demencja starcza	1	1,7%
	- choroba psychiczna	3	5,2%
	- sprawy okołorozwodowe	3	5,2%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie - Koźlu

Badania pokazują, że głównym powodem występowania przemocy w rodzinie jest nadużywanie alkoholu przez partnera. Z badanych dokumentów wynika, że 43 (74,1%) kobiety podały, że ich partner nadużywa alkoholu i pod jego wpływem wszczynają awantury domowe i stosuje przemoc. Nie bez znaczenia są również inne środki odurzające, takie jak narkotyki, co przedstawia się w ilości 7 (12,1%), dopalacze 2 (3,5%) oraz leki, które są mieszane z alkoholem 2 (3,5%).

Przyczyną przemocy domowej jak wynika z badań jest również środowisko społeczne, na które wpływają takie czynniki jak bezrobocie, które podane było 28 razy (48,3%), ubóstwo

13 razy (22,4%), problemy finansowe 10 razy (17,2%), spory dotyczące dzieci w sumie 14 razy (24,1%). Przyczyny te mogą być zapalnikiem tworzącym stres i frustrację, a następnie agresję i przemoc.

Jak wynika z badań, kolejnymi przyczynami przemocy w rodzinie są normy społeczne, kulturowe i religijne. Badania wykazują, że 15 kobiet (25,9%) uważa swojego partnera życiowego za osobę nerwową i podaje to za powód przemocy. Warto jednak zauważyć, że w jedenastu na piętnaście przypadków, kiedy nerwowość partnera była podana jako powód przemocy domowej, towarzyszył temu także inny powód – alkohol. Alkohol powoduje specyficzne reakcje na otoczenie. Błahе powody mogą stać się wyolbrzymione przez działanie alkoholu na układ nerwowy, co powoduje osłabienie mechanizmów samokontroli. W skład norm społecznych, kulturowych i religijnych jako przyczyn przemocy wchodzi również m. in. obsesyjna zazdrość, która została wyszczególniona 12 razy (20,7%), wiążące się z zazdrością podejrzenia o zdradę 5 razy (8,6%) oraz kwestie dotyczące religii, w sumie 5 razy (8,6%) z czego 4 (6,9%) powody przemocy dotyczyły religii islamu.

Wyniki badań potwierdzają również, że dziedziczenie wzorca przemocy jest przyczyną przemocy w rodzinie. Jednakże interpretacja dokumentów pozwoliła wyróżnić dziedziczenie wzorca przemocy tylko w małej ilości przypadków. Z interpretacji dokumentów wynika, że tylko trzech sprawców przemocy doświadczyło w dzieciństwie przemocy ze strony ojca (5,2%). W tych samych przypadkach występował alkoholizm w rodzinie pochodzenia. W jednym przypadku występowało przekazywanie wzoru postępowania ojca synom oraz zawiązana między nimi koalicja przeciwko matce.

Kolejne tabele przedstawiają rodzaje przemocy wobec kobiet oraz dzieci przybywających w SOW Kędzierzyn – Koźle w latach 2008-2014.

Przemoc wobec kobiet.

Rodzaj przemocy	Forma przemocy	Ilość	
Przemoc fizyczna	- bicie	44	75,9%
	- bicie przedmiotami	5	8,6%
	- szarpanie	35	60,3%
	- popychanie	35	60,3%
	- policzkowanie	41	70,7%
	- duszenie	21	36,2%
	- kopanie	24	41,4%
	- ciągnięcie za włosy	26	44,8%
	- przytrzymywanie	18	31%
	- wykręcanie rąk	3	5,2%
	- próba napaści z nożem	1	1,7%
	- próba napaści z siekierą	1	1,7%
	- próba napaści z bronią	1	1,7%
	- skakanie po ciele	1	1,7%
Przemoc psychiczna	- izolacja	9	15,5%
	- wyzwiska	58	100%
	- groźby	55	94,9%
	- poniżanie	51	87,9%
	- ośmieszanie	36	62,1%
	- krytykowanie	49	84,5%

	- kontrolowanie	15	25,9%
	- ograniczanie kontaktów	22	37,9%
	- ciągle niepokojenie	18	31%
	- wmawianie choroby psychicznej	3	5,2%
	- demoralizacja (zmuszanie do zażywania narkotyków)	1	1,7%
Przemoc seksualna	- zmuszanie do odbycia stosunku seksualnego	18	31%
	- zmuszanie do oglądania filmów pornograficznych	1	1,7%
Przemoc ekonomiczna	- niszczenie rzeczy osobistych	28	48,3%
	- nie łożenie na rodzinę	23	39,7%
	- sprzedawanie rzeczy wspólnych	4	6,9%
	- zabieranie pieniędzy	6	10,4%
	- sprzeniewierzenie pieniędzy	8	13,8%
	- zaciąganie kredytów	3	5,2%
	- ograniczanie pieniędzy na rodzinę	1	1,7%
	- wyrzucenie z domu	2	3,5%
Zaniedbanie		32	55,2%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu

Przemoc wobec dzieci.

Rodzaj przemocy	Forma przemocy	Ilość	
Przemoc fizyczna	- bicie	33	35,1%
	- szarpanie	18	19,1%
	- popychanie	17	18,1%
	- kopanie	1	1,1%
	- ciągnięcie za włosy	1	1,1%
Przemoc psychiczna	- izolacja	3	3,2%
	- wyzwiska	43	45,7%
	- groźby	19	20,2%
	- poniżanie	29	30,8%
	- ośmieszanie	25	26,6%
	- krytykowanie	44	46,8%
	- kontrolowanie	5	5,3%
	- ograniczanie kontaktów	9	9,6%
	- ciągle niepokojenie	8	8,5%
Przemoc ekonomiczna	- niszczenie rzeczy osobistych	27	28,7%
Zaniedbanie	- zaniedbanie	68	72,3%
	w tym: - zaniedbanie emocjonalne	19	32,7%

Źródło własne Specjalistycznego Ośrodka Wsparcia dla Ofiar Przemocy w Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie –Koźlu opracowuje i realizuje jako zadanie z zakresu administracji rządowej realizowane przez powiat - program oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie. PCPR wdraża program korekcyjno- edukacyjny wobec sprawców przemocy, który ma na celu:

- powstrzymanie osoby stosującej przemoc w rodzinie przed dalszym stosowaniem przemocy;
- rozwijanie umiejętności samokontroli i współżycia w rodzinie;
- kształtowanie umiejętności w zakresie wychowywania dzieci bez używania przemocy;
- uznania przez osobę stosującą przemoc w rodzinie faktu stosowania przemocy;
- zdobycia i podniesienia wiedzy na temat mechanizmów powstawania przemocy w rodzinie
- zdobycia umiejętności komunikowania się i rozwiązywania konfliktów w rodzinie bez zastosowania przemocy
- uzyskania informacji o możliwościach podejmowania działań terapeutycznych

Oddziaływania korekcyjno – edukacyjne skierowane są do osób skazanych za czyny związane ze stosowaniem przemocy w rodzinie, odbywających karę pozbawienia wolności w zakładach karnych albo wobec których sąd warunkowo zawiesił wykonywanie kary, zobowiązując do uczestnictwa w programie korekcyjno- edukacyjnym. Programem objęte są również osoby stosujące przemoc w rodzinie, które uczestniczą w terapii uzależnienia od alkoholu lub narkotyków – w tym przypadku oddziaływania korekcyjno- edukacyjne mogą stanowić uzupełnienie podstawowej terapii oraz osoby, które samodzielnie zgłoszą się do uczestnictwa w w/w programach.

W poniższej tabeli zostały przedstawione dane z programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

	2011	20112	2013	2014	20.06.2015	Razem
Liczba edycji programu	1	1	2	2	1	7
Liczba uczestników	38	31	38	21	12	140
Liczba osób, które ukończyły program	38	31	38	20	11	138

Dane pozyskane z: Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu.

Przemoc w rodzinie jest problemem trudnym do zdiagnozowania. To, zdaniem specjalistów, rozmiary i szkodliwość zjawisk związanych z przemocą w rodzinie wskazują, że jest to jeden ze szczególnie ważnych problemów społecznych w Polsce. Wymaga podjęcia

szerokiego, dobrze zorganizowanego i zaplanowanego na wiele lat programu przeciwdziałania. Dlatego też realizacja programów przeciwdziałania przemocy powinna uwzględniać działania w sferze: prewencji, prawa, zdrowia, edukacji i pracy socjalnej.

Z przeprowadzonej analizy danych wynika, iż na terenie naszego Powiatu występuje przemoc domowa. Jej ofiarami głównie są kobiety i dzieci. Problem przemocy w rodzinie, w większości gmin, jest problemem, który ulega nasileniu. Osoby dotknięte przemocą w rodzinie rzadko decydują się na podjęcie radykalnych kroków w celu zmiany swojej sytuacji. Przedstawione dane wskazują na konieczność prowadzenia przede wszystkim działań profilaktycznych, edukacyjnych i informacyjnych. Działania te powinny zmierzać do podnoszenia świadomości społecznej, dotyczącej również ewentualnych możliwości wsparcia.

2. WYKAZ AKTÓW PRAWNYCH ORAZ ZADANIA SAMORZĄDÓW TERYTORIALNYCH, SŁUŻB SPOŁECZNYCH I ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH W ZAKRESIE PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY W RODZINIE

2.1. Akty prawne

Program będzie realizowany w oparciu o następujące akty prawne:

1. ustawę z dnia 29 lipca 2005r. o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie;
2. ustawę z dnia 25 lutego 1964 r. - Kodeks rodzinny i opiekuńczy;
3. ustawę z dnia 26 października 1982r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi;
4. ustawę z dnia 8 marca 1990r. o samorządzie gminnym;
5. ustawę z dnia 6 kwietnia 1990r. o Policji;
6. ustawę z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny;
7. ustawę z dnia 6 czerwca 1997r. - Kodeks postępowania;
8. ustawę z dnia 5 czerwca 1998r. o samorządzie powiatowym;
9. ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie;
10. ustawę z dnia 12 marca 2004r. o pomocy społecznej;
11. ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii;
12. ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej;

13. uchwałą nr 76 Rady Ministrów z dnia 29 kwietnia 2014 r. w sprawie ustanowienia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2014-2020.

2.2. Zadania samorządów terytorialnych

Zgodnie z zapisami *ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* osobie dotkniętej przemocą w rodzinie udziela się bezpłatnej pomocy, w szczególności w formie:

1. poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego;
2. interwencji kryzysowej i wsparcia;
3. ochrony przed dalszym krzywdzeniem, przez uniemożliwienie osobom stosującym przemoc korzystania ze wspólnie zajmowanego z innymi członkami rodziny mieszkania oraz zakazanie kontaktowania się i zbliżania się do osoby pokrzywdzonej;
4. zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie bezpiecznego schronienia w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
5. badania lekarskiego w celu ustalenia przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy w rodzinie oraz wydania zaświadczenia lekarskiego w tym przedmiocie;
6. zapewnienia osobie dotkniętej przemocą w rodzinie, która nie ma tytułu prawnego do zajmowanego wspólnie ze sprawcą przemocy lokalu, pomocy w uzyskaniu mieszkania.

Do zadań własnych gminy należy w szczególności tworzenie gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:

1. opracowanie i realizacja gminnego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. prowadzenie poradnictwa i interwencji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szczególności poprzez działania edukacyjne służące wzmocnieniu opiekuńczych i wychowawczych kompetencji rodziców w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. tworzenie zespołów interdyscyplinarnych.

Do zadań własnych powiatu należy w szczególności:

1. opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie;
3. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach wsparcia;
4. zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc w ośrodkach interwencji kryzysowej.

Do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat należy w szczególności:

1. tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
2. opracowywanie i realizacja programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie.

Zgodnie z zapisami ustawy o pomocy społecznej, gmina powinna udzielić schronienia, posiłku i niezbędnego ubrania osobie tego pozbawionej. Udzielenie schronienia następuje przez przyznanie tymczasowego miejsca noclegowego. Do zadań z zakresu pomocy społecznej dot. przeciwdziałania przemocy w rodzinie realizowanych przez powiat należy prowadzenie specjalistycznego poradnictwa oraz ośrodków interwencji kryzysowej. Ośrodki interwencji kryzysowej udzielają pomocy w różnorodnych sytuacjach, od kryzysów normatywnych do ostrych kryzysów sytuacyjnych, takich jak próba samobójcza, śmierć bliskiej osoby czy zdrada. Ośrodki interwencji kryzysowej wykorzystywane są również w przypadku specyficznych zagrożeń, takich jak klęski żywiołowe: trzęsienia ziemi, powódzie.

Ponadto ustawa o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nałożyła na wszystkie osoby, które w związku z wykonywaniem swoich obowiązków służbowych lub zawodowych powzięły podejrzenie o popełnieniu ściganego z urzędu przestępstwa z użyciem przemocy w rodzinie obowiązek prawny niezwłocznego zawiadomienia policji lub prokuratora.

2.3.Zadania innych służb i instytucji

Prokuratura

Osoby poszkodowane na skutek przemocy domowej, a także świadkowie mogą złożyć w prokuraturze zawiadomienie o przestępstwie ściganym w trybie publiczno-skargowym lub wnioski o ściganie przestępstwa (dotyczy to przestępstw ściganych na wnioski osoby poszkodowanej). W przypadku uzasadnionego podejrzenia, że popełniono przestępstwo, prokuratura prowadzi bądź nadzoruje prowadzone przez policję postępowanie przygotowawcze dotyczące przemocy w rodzinie.

W uzasadnionym przypadku prokuratura może zastosować środek zapobiegawczy wobec osoby stosującej przemoc w rodzinie, np.:

- poręczenie majątkowe
- poręczenie społeczne
- dozór policyjny
- nakaz opuszczenia przez oskarżonego lokalu mieszkalnego
- zakaz opuszczania kraju.

Prokuratura może nakazać oskarżonemu o przestępstwo popełnione z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej opuszczenie lokalu mieszkalnego zajmowanego wspólnie z pokrzywdzonym, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że oskarżony ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego

Policja

Do podstawowych zadań policji należy m.in:

1. ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra,
2. inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami pozarządowymi.
3. wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców.

Działania chroniące osoby dotknięte przemocą w rodzinie podejmowane przez policję zgodnie z obowiązującym prawem i polegają m.in.

- podejmowaniu interwencji,
- na sporządzeniu dokładnego opisu zdarzenia (notatka urzędowa),
- zatrzymaniu osób stosujących przemoc w rodzinie (w zależności od okoliczności),
- wszczęciu postępowania przygotowawczego przeciwko osobie stosującej przemoc w rodzinie w przypadku zgłoszenia lub stwierdzenia popełnienia przestępstwa,
- wnioskowanie do prokuratury o zastosowanie środków zapobiegawczych.

Osoby wzywające policję mają prawo m.in. do uzyskania od policjantów zapewnienia doraźnego bezpieczeństwa, wykorzystania dokumentacji interwencji policyjnej jako dowodów w sprawie karnej przeciw sprawcy przemocy, zgłoszenia interweniujących policjantów na świadków w spraw

Oświata

Ustawa o systemie oświaty zobowiązuje szkoły do wspomagania wychowawczej roli rodziny oraz zapewnienia opieki uczniom pozostającym w trudnej sytuacji życiowej. Rola szkoły w systemie ochrony dziecka jest znacząca. Nauczyciele mają możliwość regularnego obserwowania funkcjonowania dziecka oraz zmian w jego zachowaniu. Pedagog i psycholog szkolny ma możliwość zdiagnozowania sytuacji szkolnej i rodzinnej dziecka.

Pomoc w przypadku uzyskania informacji, że uczeń, który nie ukończył 18 roku życia jest ofiarą przemocy lub przestępstwa obejmuje następujące kroki:

- przeprowadzenie rozmowy z osobą doznającą przemocy, w warunkach gwarantujących jej bezpieczeństwo, swobodę wypowiedzi i poszanowania godności,
- diagnoza sytuacji i potrzeb osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie,
- udzielenie kompleksowych informacji osobie pokrzywdzonej oraz jej rodzicowi, opiekunowi prawnemu, faktycznemu lub osobie najbliższej o możliwościach udzielenia pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą w rodzinie, możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie, a także jej rodziny,
- zorganizowanie niezwłocznego dostępu do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby, co do której istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie.

Ochrona zdrowia

Głównym zadaniem służby zdrowia jest ochrona zdrowia pacjenta. Zjawisko przemocy domowej kwalifikuje się do zakresu sytuacji objętych świadczeniami zdrowotnymi ponieważ bardzo często towarzyszą mu wyraźne uszkodzenia zdrowia somatycznego, czy psychicznego. Pomoc ofiarom przemocy domowej, oprócz zadań podstawowych, takich jak np. udzielenie pomocy medycznej, obejmuje:

- poinformowanie osoby, co do których istnieje podejrzenie, że jest dotknięta przemocą w rodzinie o istniejących możliwościach skorzystania z pomocy,
- wystawienie na prośbę poszkodowanych bezpłatnego zaświadczenia lekarskiego o ustaleniu przyczyn i rodzaju uszkodzeń ciała powstałych wskutek użycia siły psychicznej,
- powiadomienie organów ścigania w przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa stwierdzonego podczas badania lekarskiego (podejrzenia wykorzystywania seksualnego, ciężkie obrażenia ciała).

Organizacje pozarządowe

Informacja o działalności lokalnych organizacji pozarządowych powinna być dostępna w każdej gminie, w przychodni, poradni, szkole, komisariacie, itp. Organizacje pozarządowe w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie organizują telefony zaufania, punkty informacyjno - konsultacyjne, ośrodki pomocy, schroniska, hostele, świetlice dla dzieci, pomoc prawną i psychologiczną, grupy wsparcia i grupy psychoedukacyjne.

3. CELE, ZAŁOŻENIA ORAZ ADRESACI PROGRAMU

Celem głównym programu jest zwiększenie skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz zmniejszenie skali tego zjawiska na terenie powiatu kędzierzyńsko – kozielskiego.

Cele szczegółowe wynikają z powyższego celu głównego oraz założeń Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020:

1. zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
2. zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
3. zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.
4. zwiększenie poziomu kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie w celu podniesienia jakości i dostępności świadczonych usług.

Dążąc do zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie, aby zrealizować cele ustawowe, w tym cele zawarte w programie, określone zostały obszary oraz kierunki działań, a także grupy adresatów programu:

- 1. Profilaktyka i edukacja społeczna** - obszar kierowany do ogółu społeczeństwa, w tym do osób i rodzin zagrożonych przemocą w rodzinie.
- 2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie** – obszar kierowany do osób dotkniętych przemocą w rodzinie.
- 3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie** – obszar kierowany do osób stosujących przemoc w rodzinie, jak również do właściwych służb lub podmiotów zajmujących się oddziaływaniem na osoby stosujące przemoc.
- 4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie** – obszar kierowany do przedstawicieli

instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Każde z działań we wskazanych w dalszej części programu obszarach zostało przypisane konkretnym podmiotom odpowiedzialnym za ich realizację. Opisano również wskaźniki monitorowania działań.

4. HARMONOGRAM DZIAŁAŃ PROGRAMU

Obszar 1. Profilaktyka i edukacja społeczna

Cel: Zintensyfikowanie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Lp.	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Termin realizacji
1.	Poszerzenie wiedzy ogółu społeczeństwa, w tym zainteresowanych służb na temat zjawiska przemocy w rodzinie	Diagnoza zjawiska przemocy w rodzinie na obszarze powiatu	Liczba opracowanych diagnoz	PCPR we współpracy z: Ośrodkami Pomocy Społecznej, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Prokuraturą Rejonową, Sądem Rejonowym, Komendą Powiatową Policji, Oświatą, Publiczną Poradnią Psychologiczno Pedagogiczną, jednostkami Ochrony Zdrowia, organizacjami pozarządowymi	2016-2021
2.	Podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy w rodzinie; zmiana postrzegania przez społeczeństwo problemu przemocy w rodzinie	Prowadzenie lokalnych kampanii społecznych, które: - obalają mity i stereotypy na temat przemocy w rodzinie, usprawiedliwiające jej stosowanie, - opisują mechanizmy przemocy w rodzinie oraz jednoznacznie wskazują na ich społeczną szkodliwość i społeczno-kulturowe uwarunkowania, - promują metody wychowawcze bez użycia przemocy i informują o zakazie stosowania kar cielesnych wobec	Liczba lokalnych kampanii społecznych	PCPR we współpracy z: mediami, organizacjami pozarządowymi, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Komendą Powiatową Policji, Oświatą, Publiczną Poradnią Psychologiczno Pedagogiczną Realizacja programów własnych lub programów Ministerstw.	2016-2021

		dzieci przez osoby wykonujące władzę rodzicielską oraz sprawujące opiekę lub pieczę, - promują działania służące przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, w tym ochronę i pomoc dla osób doznających przemocy oraz interwencję wobec osób			
		Współpraca pomiędzy organami samorządu terytorialnego a kościołami lub związkami wyznaniowymi na danym terenie, w celu wprowadzenia elementów edukacji na temat zjawiska przemocy w rodzinie w ramach działania poradni prowadzonych przez kościoły lub związki wyznaniowe lub do programów nauk przedmażeńskich	1. Liczba podjętych inicjatyw 2. Liczba osób, którym udzielono informacji dotyczących przeciwdziałania przemocy w rodzinie	PCPR we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi oraz organizacjami pozarządowymi	2016-2021
3.	Poprawa jakości systemu działań profilaktycznych	Opracowanie i realizacja programów służących działaniom profilaktycznym mającym na celu udzielenie specjalistycznej pomocy, zwłaszcza w zakresie promowania i wdrożenia prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci w rodzinach zagrożonych przemocą w rodzinie	1. Liczba opracowanych programów 2. Liczba zrealizowanych programów 3. Liczba uczestników programów	PCPR, Wydział Oświaty i jednostek samorządu terytorialnego położonych na terenie powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego wraz z podległymi jednostkami, Publiczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna Realizacja programów własnych lub programów Ministerstw.	2016-2021
4.	Realizacja programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie	Opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz ochrony ofiar przemocy w rodzinie	1. Liczba opracowanych programów	PCPR we współpracy z: Ośrodkami Pomocy Społecznej, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Prokuraturą Rejonową, Sądem Rejonowym, Komendą Powiatową Policji, Wydziałami Oświaty i jednostek samorządu terytorialnego położonych na terenie powiatu kędzierzyńsko-kozielskiego wraz z podległymi jednostkami, Publiczną Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, jednostkami Ochrony Zdrowia, organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi.	2016-2021

Obszar 2. Ochrona i pomoc osobom dotkniętym przemocą w rodzinie

Cel: zwiększenie dostępności i skuteczności ochrony oraz wsparcia osób dotkniętych przemocą w rodzinie.

Lp.	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Termin realizacji
1.	Rozwój infrastruktury instytucji samorządowych, a także podmiotów oraz organizacji pozarządowych udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie oraz wypracowywanie zasad współpracy	Rozbudowa sieci i poszerzanie oferty placówek wspierających i udzielających pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie, w tym: - ośrodków wsparcia dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie, - stworzenie ośrodka lub punktu interwencji kryzysowej	1. Liczba utworzonych placówek w danym roku 2. Zakres i rodzaj świadczonych usług 3. Liczba osób korzystających z oferty placówek	Starostwo Powiatowe, PCPR	2016-2021
		Nawiązywanie i wzmacnianie współpracy pomiędzy instytucjami rządowymi i samorządowymi oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Liczba zleczanych lub wspólnie realizowanych projektów	Starostwo Powiatowe, PCPR	2016-2021
2.	Upowszechnianie informacji i edukacja w zakresie możliwości i form udzielania pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Upowszechnianie informacji w zakresie możliwości i form uzyskania m.in. pomocy: medycznej, psychologicznej, prawnej, socjalnej, zawodowej i rodzinnej	1. Liczba opracowanych i upowszechnionych materiałów informacyjnych 2. Liczba lokalnych kampanii społecznych	Starostwo Powiatowe, PCPR we współpracy z: mediami, organizacjami pozarządowymi, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Komendą Powiatową Policji, Oświata, Publiczną Poradnią Psychologiczno Pedagogiczną, jednostki Ochrony Zdrowia	2016-2021

		Opracowanie i realizacja zajęć edukacyjnych kierowanych do osób dotkniętych przemocą w rodzinie w zakresie podstaw prawnych i zagadnień psychologicznych dotyczących reakcji na przemoc w rodzinie	1. Liczba zajęć dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie 2. Liczba osób uczestniczących w zajęciach	Starostwo Powiatowe, PCPR we współpracy z kościołami i związkami wyznaniowymi, organizacjami pozarządowymi oraz Publiczną Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną, Oświata	2016-2021
3.	Udzielanie pomocy i wsparcia osobom dotkniętym przemocą w rodzinie	Realizowanie przez instytucje publiczne zajmujące się pomocą osobom dotkniętym przemocą w rodzinie pomocy w formie poradnictwa medycznego, psychologicznego, prawnego, socjalnego, zawodowego i rodzinnego	Liczba osób objętych pomocą	Starostwo Powiatowe PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Komendą Powiatową Policji, Oświata	2016-2021
		Zapewnienie osobom dotkniętym przemocą w rodzinie miejsc całodobowych w ośrodkach wsparcia oraz w ośrodkach interwencji kryzysowej	1. Liczba powiatowych ośrodków wsparcia i ośrodków interwencji kryzysowej 2. Liczba miejsc w ww. ośrodkach 3. Liczba osób dotkniętych przemocą w rodzinie, które skorzystały z miejsc w ww. ośrodkach	Starostwo Powiatowe, PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi	2016-2021
		Tworzenie i zwiększanie zakresu działania oraz dostępności do lokalnych telefonów zaufania, interwencyjnych lub informacyjnych dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	1. Liczba lokalnych telefonów zaufania 2. Czas dostępności telefonu 3. Liczba rozmów i interwencji	Starostwo Powiatowe PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi	2016-2021
		Zapewnianie bezpieczeństwa krzywdzonym dzieciom w trybie art. 12a ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie	1. Liczba dzieci, które zostały odebrane z rodziny w razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia w związku z przemocą w rodzinie 2. Liczba dzieci umieszczonych odpowiednio: u innej, niezamieszkującej wspólnie osoby najbliższej, w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej	Starostwo Powiatowe, PCPR, Rodziny zastępcze, Placówki opiekuńczo-wychowawcze	2016-2021

		Opracowanie i realizacja programów terapeutycznych i pomocy psychologicznej dla osób dotkniętych przemocą w rodzinie	1. Liczba programów terapeutycznych 2. Liczba osób uczestniczących w programie terapeutycznym 3. Liczba osób, które ukończyły programy terapeutyczne 4. Liczba grup terapeutycznych 5. Liczba grup wsparcia	Starostwo Powiatowe PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi, Publiczną Poradnią Psychologiczno Pedagogiczną oraz Ośrodkami Pomocy Społecznej	2016-2021
4.	Monitoring skuteczności działań pomocowych	Badanie skuteczności pomocy udzielanej rodzinom dotkniętym przemocą	1. Liczba osób monitorowanych po opuszczeniu specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie, u których przemoc ustała 2. Liczba corocznych raportów i analiz czynników sprzyjających i utrudniających skuteczną pomoc	PCPR przy współpracy z: Ośrodkami Pomocy Społecznej, Zespołami Interdyscyplinarnymi ds. przeciwdziałania przemocy w rodzinie, Komendą Powiatową Policji, Oświatą, Publiczną Poradnią Psychologiczno Pedagogiczną, jednostkami Ochrony Zdrowia, organizacjami pozarządowymi.	2016-2021

Obszar 3. Oddziaływanie na osoby stosujące przemoc w rodzinie

Cel: zwiększenie skuteczności oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie.

Lp.	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Termin realizacji
1.	Tworzenie i rozszerzanie ofert oddziaływań wobec osób stosujących przemoc w rodzinie, realizowanych przez instytucje rządowe i samorządowe, a także podmioty oraz organizacje pozarządowe, a także wypracowanie zasad współpracy	Ewidencjonowanie podmiotów oraz organizacji pozarządowych, które realizują oferty dla osób stosujących przemoc w rodzinie, a w szczególności realizujących programy korekcyjno-edukacyjne	1. Corocznie aktualizowana na stronie internetowej PCPR baza teleadresowa 2. Liczba informatorów zawierających dane teleadresowe podmiotów oraz organizacji pozarządowych	Starostwo Powiatowe, PCPR	2016-2021
		Przesyłanie zaktualizowanych informatorów powiatu, o którym mowa powyżej Prezesowi Sądu Rejonowego w Kędzierzynie - Koźlu, Prokuratorowi Rejonowemu w Kędzierzynie - Koźlu, Komendantowi Powiatowemu Policji w Kędzierzynie - Koźlu oraz gminom powiatu kędzierzyńsko - kozielskiego do dnia 15 lipca każdego kolejnego roku	Przekazanie ww. podmiotom aktualnego informatora	Starostwo Powiatowe, PCPR	2016-2021

2.	Interweniowanie oraz reagowanie właściwych służb na stosowanie przemocy w rodzinie	Stosowanie procedury „Niebieska Karta”	Liczba sporządzonych przez pracowników socjalnych formularzy „Niebieskich Kart – A”	PCPR, Komenda Powiatowa Policji, Ośrodki Pomocy Społecznej, Oświata, Ochrona Zdrowia, Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	2016-2021
		Aktywność i współdziałanie oraz wymiana informacji pomiędzy służbami w zakresie monitoringu zachowań osób uprzednio skazanych za stosowanie przemocy w rodzinie	Liczba przekazanych Policji lub kuratorom sądowym informacji przez pracowników socjalnych o ponownym stosowaniu przemocy w rodzinie przez osoby uprzednio skazane za tego rodzaju przemoc	PCPR, Zespoły Interdyscyplinarne, Komenda Powiatowa Policji, Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa, Ośrodki Pomocy Społecznej, Służba Więzienna.	2016-2021
3.	Realizowanie wobec osób stosujących przemoc w rodzinie programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych zmierzających do zaprzestania przemocy w rodzinie	Opracowanie ramowych programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie w warunkach wolnościowych i penitencjarnych	Liczba edycji programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych	PCPR, we współpracy z: Służbą Więzienną, Sądem Rejonowym (Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej), organizacjami pozarządowymi	2016-2021
		Monitorowanie udziału osób stosujących przemoc w rodzinie w oddziaływaniach korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1. Liczba podmiotów realizujących programy 2. Liczba uczestników 3. Liczba osób, które ukończyły programy	PCPR, we współpracy z: Służbą Więzienną, Sądem Rejonowym (Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej), organizacjami pozarządowymi	2016-2021
		Badanie skuteczności programów oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych kierowanych do osób stosujących przemoc w rodzinie poprzez monitorowanie ich zachowań przez okres do 3 lat po ukończeniu programu korekcyjno-edukacyjnego	1. Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programu powróciły do zachowań przemocowych w rodzinie 2. Liczba osób osadzonych, poddanych oddziaływaniom, które w ciągu 3 lat zostały ponownie osadzone z uwagi na popełnienie czynu podobnego	PCPR – realizator programu, we współpracy z: Służbą Więzienną, Sądem Rejonowym (Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej), Prokuraturą Rejonową, organizacjami pozarządowymi	2016-2021
4.	Realizowanie programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie zmierzających do zmiany wzorców zachowań	Opracowanie i realizacja programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	1. Liczba programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie, 2. liczba uczestników 3. Liczba osób, które ukończyły programy	PCPR we współpracy z organizacjami pozarządowymi	2016-2021
		Badanie skuteczności programów psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc w rodzinie	Liczba osób stosujących przemoc w rodzinie, które po ukończeniu programów powróciły do zachowań przemocowych w rodzinie.	PCPR	2016-2021

4. Podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów realizujących działania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie

Cel: podniesienie jakości i dostępności świadczonych usług poprzez zwiększanie kompetencji przedstawicieli instytucji i podmiotów realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Lp.	Kierunki działań	Rodzaje działań	Wskaźniki	Realizatorzy	Termin realizacji
1.	Wzmacnianie kompetencji zawodowych oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu osób realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie	Wdrożenie systemu wsparcia dla osób pracujących bezpośrednio z osobami dotkniętymi przemocą w rodzinie i z osobami stosującymi przemoc, w formie m.in. superwizji, coachingu, grup wsparcia.	Liczba osób poddanych różnym formom poradnictwa i wsparcia psychologicznego	Starostwo Powiatowe, PCPR, organizacje pozarządowe	2016-2021

5. PRZEWIDYWANE EFEKTY REALIZACJI PROGRAMU ORAZ ZASADY FINANSOWANIA I MONITOROWANIA

Zakłada się, że zadania realizowane w ramach Programu doprowadzą do zwiększenia skuteczności pomocy i wsparcia osobom i rodzinom zagrożonym i dotkniętym przemocą poprzez:

1. Wzmocnienie i upowszechnienie działań profilaktycznych w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
2. Podniesienie świadomości społecznej w obszarze przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w tym:
 - zmiana postaw społecznych wobec zjawiska przemocy w rodzinie,
 - zwiększenie zaangażowania społeczności w sprawy przeciwdziałania przemocy.
3. Usprawnienie systemu pomocy rodzinom dotkniętym przemocą, w tym:
 - udzielenie profesjonalnej pomocy osobom dotkniętym przemocą w rodzinie i osobom stosującym przemoc w rodzinie,
 - zwiększenie dostępności do pomocy specjalistycznej osobom i rodzinom doświadczającym przemocy, w tym zapewnienie miejsc w całodobowych placówkach udzielających pomocy,
 - zmniejszenie liczby osób i rodzin dotkniętych przemocą.
4. Podniesienie jakości udzielanej pomocy, w tym:
 - podniesienie jakości usług świadczonych przez przedstawicieli instytucji realizujących zadania z zakresu przeciwdziałania przemocy w rodzinie,
 - zintensyfikowanie i podniesienie jakości działań w stosunku do osób stosujących przemoc w rodzinie,
 - wzrost liczby osób profesjonalnie zajmujących się świadczeniem usług na rzecz osób i rodzin zagrożonych i dotkniętych przemocą oraz osób stosujących przemoc w rodzinie.
5. Zacieśnienie systemu współpracy między instytucjami i organizacjami pozarządowymi.

Działania podejmowane w ramach realizacji programu, związane z osiągnięciem wyznaczonych celów, finansowane będą z następujących źródeł finansowania:

- samorząd województwa,
- samorząd powiatu,
- administracja rządowa (Ministerstwo. Wojewoda),
- organizacje pozarządowe,
- środki zewnętrzne, w tym fundusze strukturalne,

•inne podmioty/ partnerzy realizacji działań

Monitorowanie Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie i Ochrony Ofiar Przemocy Rodzinie na lata 2016 – 2021 odbywać się będzie na podstawie corocznej sprawozdawczości z wykonania zadań oraz analizy zbieranych informacji odnośnie realizacji kierunków działań przyjętych w Programie. Informacje te przedkładane będą Radzie Powiatu w corocznym sprawozdaniu z działalności Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Kędzierzynie – Koźlu.

ZAKOŃCZENIE

Z przeprowadzonych badań i analizy zebranego materiału wynika, że przemoc w rodzinie jest zjawiskiem powszechnym. Badania pokazują, że głównymi przyczynami powodującymi przemoc w rodzinie jest nadużywanie alkoholu przez partnera, bezrobocie, ubóstwo oraz cecha charakteru partnera, a konkretnie nerwowość. Wyniki pokazały również, że najczęściej w rodzinach przemocowych stosowana jest przemoc psychiczna. Jednocześnie wyniki badań wskazują, że osobami, które najczęściej doznają przemocy w rodzinie są kobiety oraz dzieci.

Podsumowując, należy stwierdzić, że przemoc w rodzinie nie jest zjawiskiem abstrakcyjnym, istnieje naprawdę i to czasem w takich rodzinach, w których nikt by nie podejrzewał tej dysfunkcji, która jest ukryta za fasadami domów i mieszkań. Fakt, że agresja i przemoc jest obecna w ludzkim życiu nie jest niczym nowym, ponieważ towarzyszy ona człowiekowi od początku jego istnienia. Przeróżające jest jednak to, że staje się nieodłącznym elementem życia. Elementem, do którego bardzo długo byli wszyscy przyzwyczajeni, a przemoc była normą. Istotnym jest to, że istnieje coraz więcej instytucji, które pomagają osobą pokrzywdzonym wyjść z trudnej sytuacji, a osobom stosującym przemoc oferują pomoc w formie nauki radzenia sobie z negatywnymi emocjami.

W związku z powyższym konieczne jest podjęcie szerokiego, dobrze zorganizowanego programu przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Jego realizacja powinna wpłynąć na poprawę stanu bezpieczeństwa życia codziennego rodziny.

Zakładając, że realizacja niniejszego programu będzie stanowiła wspólny strategiczny plan działań wobec problemu przemocy w rodzinie i będzie przebiegać wielopoziomowo we wszystkich instytucjach i organizacjach zobligowanych do podejmowania działań na rzecz zapobiegania i zwalczania przemocy w rodzinie, oczekuje się, iż przyczyni się on do usprawnienia systemu przeciwdziałania przemocy, ograniczenia zjawiska przemocy i towarzyszących mu innych zjawisk patologicznych oraz poprawy kondycji rodzin.

BIBLIOGRAFIA

1. Abu – Rub H., Zabża B., *Status kobiety w islamie*, Muzułmańskie Stowarzyszenie Kształcenia Kulturalnego w RP, Wrocław 2002.
2. Ackerman R., Pickering S., *Zanim będzie za późno*, przekł. M. Gajdzińska, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2002.
3. Arias L., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., *Godne życie bez przemocy – poradnik dla osób stosujących przemoc*, Stowarzyszenie „Niebieska Linia”, Warszawa 2008.
4. Badura – Madej W., Dobrzyńska – Mesterhazy A., *Przemoc w rodzinie. Interwencja kryzysowa i psychoterapia*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.
5. Błoch – Gnych A., *Syndrom sztokholmski w relacjach międzyludzkich*, „Niebieska Linia” 2010, nr 6, s. 15-16.
6. Cianciara D., Urban E., *Niezbędnik lekarza. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008.
7. Denst – Sadura A., Różyńska J., *Niezbędnik nauczyciela. Przemoc wobec dzieci w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008.
8. Durka G. (red.), *Współczesna rzeczywistość w wybranych problemach społecznych*, Oficyna wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010.
9. Fudała J., Dąbrowska K., Łukowska K., *Uzależnienie od alkoholu – między diagnozą a działaniem*, Centrum Rozwoju Zasobów Ludzkich, Warszawa 2013.
10. Gilligan J., *Wstyd i przemoc. Refleksje nad śmiertelną epidemią*, przekł. A. Jankowski, Media Rodzina, Poznań 2001.
11. Grabowiec A., *Samoocena dzieci krzywdzonych w rodzinie*, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie – Skłodowskiej, Lublin 2011.
12. Herbert M., *Kiedy dziecko i jego rodzice potrzebują pomocy*, przekł. M. Polaszewska – Nicke, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2007.

13. Herman J., *Przemoc. Uraz psychiczny i powrót do równowagi*, przekł. A. Kacmajor, M. Kacmajor, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk 2003.
14. Jaszczak – Kuźmińska D., Michalska K., *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2007.
15. Jarosz E., *Dom który krzywdzi*, „Śląsk” Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2001.
16. Jaszczak – Kuźmińska D., Michalska K., *Zrozumieć przemoc w rodzinie. Poradnik dla osób doznających przemocy*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009.
17. Jaszczak – Kuźmińska D., *Przemoc fizyczna wobec dzieci*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009.
18. Jaszczak – Kuźmińska D., *Przemoc psychiczna – tajemnica czterech ścian*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2009.
19. Jaszczak – Kuźmińska D., *Przemoc w rodzinie – przemoc ekonomiczna*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2012.
20. Kawula S., Brągiel J., Janke A., *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2007.
21. Kluczyńska S., *Przemoc seksualna wobec dzieci*, „Niebieska Linia” 2002, nr 3, s. 4-7.
22. Kluczyńska S., *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2008.
23. Konarkowski J. (red.), *Niezbędnik kuratora. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2009.
24. Lakowska M., Paszkiewicz W., Wiechcińska A., *Wyprawa PoMoc. Poradnik dla osób doznających przemocy w rodzinie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2008.
25. Lew – Starowicz Z., *Przemoc seksualna*, Wydawnictwo Jacek Santorski & CO, Warszawa 1992.
26. Lisowska E., *Przemoc ekonomiczna – geneza, definicje, wyniki badań*, „Niebieska Linia”, 2014, nr 3, s. 9-12.
27. Lisowska E., *Przemoc ekonomiczna wobec kobiet*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa 2013.
28. Mazur J., *Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość*, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.
29. Michalska K., *Przemoc w rodzinie. Zaniedbanie*, Wydawnictwo Edukacyjne PARPAMEDIA, Warszawa 2012.
30. Miller A., *Twoje ocalone życie*, przekł. J. Hockuba, Media Rodzina, Poznań 2009.

31. Nowakowska U., *Niezbędnik sędziego. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2008.
32. Ochmański M., *Alkoholizm ojców a sytuacja rodzinna i szkolna dzieci*, Wydawnictwo UMCS, Lublin 1997.
33. Olszewska A., Zielińska U., *Psychomanipulacja. Metody i techniki*. Wydawnictwo ASTRUM, Wrocław 2006.
34. Pospiszyl I., *Przemoc w rodzinie*, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1994.
35. Rode D., *Psychologiczne uwarunkowania przemocy w rodzinie. Charakterystyka sprawców*, Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, Katowice 2010.
36. Różyńska J., *Niezbędnik pracownika socjalnego. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007.
37. Sasal H., *Niebieskie Karty. Przewodnik do procedury interwencji Policji wobec przemocy w rodzinie*, Warszawa 1998.
38. Skwarek M., *W poszukiwaniu męskiej agresji. Jak jej przeciwdziałać?*, „Praca socjalna” 2005, nr 4, s. 32.
39. Tomaszewska L., *Niezbędnik policjanta. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007.
40. Tomaszewska L., *Niezbędnik prokuratora. Przemoc wobec kobiet w rodzinie*, Centrum Praw Kobiet, Warszawa 2007.
41. Widera – Wysoczańska A., Kuczyńska A. (red.), *Interpersonalna trauma. Mechanizmy i konsekwencje*, Difin, Warszawa 2011.
42. Wiebke W., *Kobieta w islamie*, przekł. J. Szymańska, Wydawnictwo Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1982.
43. Zając M., *Procedura „Niebieskie Karty”. Realizacja zadań w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie*, PRESSCOM, Warszawa 2012.

